

Sittende statslederes skjold mot straffeforfølgning for internasjonale kjerneforbrytelser

Av Ida Madeleine Nilsen

STORTINGETS UTREDNINGSSEKSJON

PERSPEKTIV 01/26

Layout og trykk: Stortingets grafiske seksjon, 2026
Foto: iStockphoto/porcorex

ISBN 978-82-8196-254-5 (trykt utg.)
ISBN 978-82-8196-255-2 (elektronisk utg.)
ISSN 1890-2537 (trykt utg.)
ISSN 1890-2545 (elektronisk utg.)

 Svanemerket trykksak, 2041 0654

Forord

Denne utgaven av Perspektiv er basert på min masteravhandling «Sittende statslederes skjold mot straffeforfølgning for internasjonale kjerneforbrytelser», levert 15. januar 2026 til bedømmelse ved Universitetet i Oslo. Jeg skrev masteravhandlingen på 60 studiepoeng i løpet av ett år mens jeg var ansatt som vitenskapelig assistent/studentstipendiat på Stortinget, med tilknytning til Nordisk institutt for sjørett ved Det juridiske fakultet på UiO.

I avhandlingen vurderer jeg om Norge kan etterkomme en arrestordre fra Den internasjonale straffedomstolen (ICC) på en sittende statsleder i en stat som ikke har akseptert ICCs jurisdiksjon (en tredjestat), uten å bryte sine folkerettslige forpliktelser overfor vedkommende tredjestat. Forutsetningen er at tredjestaten ikke har samtykket særskilt til at Norge arresterer og overleverer statslederen til ICC, og at FNs sikkerhetsråd ikke har autorisert en slik arrestasjon foretatt av statspartene til Roma-vedtektene. I avhandlingen vurderer jeg om Norges eventuelle arrestasjon vil være i strid med de sedvanerettslige reglene om personlig immunitet for sittende statsledere eller maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4). I denne artikkelen har jeg valgt ut drøftelsen av om Norges eventuelle arrestasjon av en sittende tredjestatsleder vil være i strid med maktforbudet. Denne drøftelsen er det mest nyskapende akademiske bidraget i min avhandling, ettersom det ikke tidligere har funnet sted noen diskusjon i folkerettslitteraturen om statspartenes eventuelle gjennomføring av en arrestordre fra ICC på en sittende tredjestatsleder kan være i strid med maktforbudet.

Takk til alle kollegaer på UiO og på Stortinget, særlig i utredningsseksjonen og lovsekretariatet, som har gjort året som studentstipendiat til en ren fornøyelse. En ekstra stor takk må rettes til mine med-stipendiater Adrian Martin og Jørgen Borchgrevink, og den aller største til min kontorkamerat Marthe Emilie Hansen. Jeg har virkelig fått en venn for livet i henne, og kunne skrevet en egen avhandling om hvor takknemlig jeg er for at vi fikk oppleve et helt år på Stortinget sammen. Jeg må også takke min eminente veileder Stian Øby Johansen for svært god støtte, verdifulle innspill og interessante diskusjoner. Og ikke minst, tusen takk til familie og venner for all støtte og oppmuntring, både under masterskrivingen og gjennom hele studiet.

Avhandlingen og denne artikkelen dediserer jeg til min Granny. Hun var selv en engelsk advokat med et brennende samfunnsengasjement, og utviste stor interesse i problemstillingen jeg valgte for avhandlingen. Jeg vet at hun ville vært veldig stolt av sluttproduktet.

5. mars 2026

Ida Madeleine Nilsen

Denne artikkelen er basert på forfatterens avhandling for mastergraden i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo, skrevet mens forfatteren var studentstipendiat i Stortingets utredningsseksjon. Tolkninger og synspunkter som kommer til uttrykk i artikkelen, representerer kun forfatterens syn.

Sammendrag

I artikkelens punkt 2 redegjøres det kort for problemstillingens bakgrunn og dagsaktualitet. I tillegg presenteres avhandlingens konklusjon om hvorvidt Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder vil være i strid med de folkerettslige immunitetsreglene.¹

Folkerettsjurister og ICC har behandlet spørsmålet om rettmessigheten av en statsparts eventuelle arrestasjon av en sittende tredjestatsleder utelukkende som et spørsmål om rekkevidden av statslederens sedvanerettslige immunitet. Det har ikke blitt diskutert om arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder kan være i strid med maktforbudet. Dette kunne trekke i retning av at de sedvanerettslige immunitetsreglene uttømmende og eksklusivt regulerer rettmessigheten av Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder, og dermed fortrenger at maktforbudet kommer til anvendelse. I artikkelens punkt 3 vil det derfor gås nærmere inn på hvorfor det overhodet er rom for en drøftelse av om Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder også kan være i strid med maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4).

I artikkelens punkt 4 drøftes det om Norges gjennomføring av en arrestordre fra ICC på en sittende tredjestatsleder ville vært i strid med FN-paktens maktforbud. Dette beror på en vurdering av om arrestasjonen ville oppfylt vilkårene i FN-pakten artikkel 2 (4). Det vurderes også om arrestasjonen i så fall kan legitimeres som en handling foretatt i kollektivt selvforsvar mot de internasjonale kjerneforbrytelsene som den sittende tredjestatslederen mistenkes for.

Til slutt, i artikkelens punkt 5, belyses konsekvensene av funnene i artikkelen. Først drøftes konsekvensene det får for Roma-vedtektenes arrestasjonsplikt at Norges gjennomføring av ICCs arrestorder potensielt innebærer et brudd på maktforbudet. Det er ikke sikkert at Norge er forpliktet etter Roma-vedtektene til å gjennomføre arrestasjoner i strid med sine øvrige folkerettslige forpliktelser. Deretter vil det knyttes noen bemerkninger til hvilke konsekvenser funnene i artikkelen får for gjeldende folkerettstilstand og den videre rettsutviklingen.

---

¹ For fullstendig drøftelse av spørsmålet, se Nilsen (2026) kapittel 3.

Innhold

1. Innledning	6
2. Problemstillingens bakgrunn og betydningen av immunitet	7
3. Fortrenger immunitetsreglene at maktforbudet kommer til anvendelse?	9
3.1 Eksklusive og uttømmende regimer i folkeretten	9
3.2 Immunitetsreglene som et «special regime» til fortrensel for maktforbudet?	11
4. Maktforbudet ved arrestasjon av en fremmed sittende statsleder	12
4.1 Innledning	12
4.2 «International relations»	13
4.2.1 Arrestasjonen foretas på norsk territorium	13
4.2.2 Personen som arresteres er en fremmed sittende statsleder	14
4.3 «Use of force»	16
4.3.1 Handlingens karakter	16
4.3.2 Handlingens intensitet	18
4.4 Grunnlag for å legitimere arrestasjonen: kollektivt selvforsvar	20
4.4.1 Vilkår for lovlig kollektivt selvforsvar	21
4.4.2 Væpnet angrep	22
4.4.3 Nødvendig og forholdsmessig	23
4.5 Konklusjon	24
5. Funnenes implikasjoner	24
5.1 Konsekvenser for Roma-vedtektenes arrestasjonsplikt	24
5.2 Konklusjon og veien videre	26
6. Kilder	29

1. Innledning

Det er en kjensgjerning at internasjonale kjerneforbrytelser begås av *mennesker*, ikke av stater som abstrakte enheter.² Skal folkeretten være effektiv, må individer som står bak internasjonale kjerneforbrytelser kunne stilles til ansvar, uavhengig av om de besitter høytstående offisielle stillinger. Den internasjonale straffedomstolen (heretter «ICC» eller «Domstolen») ble opprettet i 2002, nettopp for å sikre individuell ansvarliggjøring og motvirke at internasjonale kjerneforbrytelser forblir straffede.³ Norge har vært part til Roma-vedtektene siden traktaten trådte i kraft 1. juli 2002.⁴

ICC har saklig jurisdiksjon til å straffeforfølge de internasjonale kjerneforbrytelsene: folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og aggresjonsforbrytelser, som regnes som «the most serious crimes of concern to the international community as a whole».⁵ ICC er traktatbasert, og grunnlaget for Domstolens jurisdiksjonsutøvelse er i hovedsak staters frivillige aksept, enten særskilt i konkrete situasjoner eller gjennom tilslutning til Roma-vedtektene⁶. Roma-vedtektene åpner imidlertid for at ICC i visse situasjoner har kompetanse til å straffeforfølge personer hjemmehørende i stater som *ikke* har akseptert Domstolens jurisdiksjon (tredjestater).⁷ ICCs hovedanklager fokuserer på å tiltale individer som bærer «the greatest responsibility» for internasjonale kjerneforbrytelser, noe som i praksis har inkludert enkelte av verdens fremste politiske og militære ledere.⁸ I totalt fire situasjoner har Domstolen forsøkt å stille *sittende statsledere* i tredjestater til ansvar for internasjonale kjerneforbrytelser.⁹

For å sikre at den mistenkte er fysisk til stede under straffeforfølgningen, kan ICC utstede en arrestordre på vedkommende.¹⁰ Ettersom ICC ikke har en egen politistyrke som kan foreta arrestasjoner, er det statspartene til Roma-vedtektene som må gjennomføre Domstolens arrestordrer.¹¹ Statspartene har en generell samarbeidsplikt med ICC etter Roma-vedtektene artikkel 86, og etter artikkel 89 en konkret samarbeidsplikt med hensyn til å gjennomføre arrestordrer fra Domstolen. Det følger av Roma-vedtektene artikkel 89 (1) annet punktum at statspartene «shall [...] comply with requests for arrest and surrender», dersom den mistenkte befinner seg på vedkommende statsparts territorium. Arrestasjonen skal i utgangspunktet gjennomføres «immediately» og den mistenkte skal overleveres til ICC «as soon as possible», jf. artikkel 59 (1) og 7.

Likevel har ingen av statspartene gjennomført arrestordrene som ICC har utstedt på sittende tredjestatsledere. Statspartenes manglende gjennomføring av arrestordrene skyldes blant annet et mulig spenningsforhold mellom statspartenes plikt til å etterkomme ICCs arrestordrer og deres folkerettslige forpliktelser overfor tredjestater. Folkeretten kan dermed i seg selv medføre utfordringer for realiseringen av idealet om at ingen som har begått internasjonale kjerneforbrytelser, skal unnslippe straffansvar.

Problemstillingen som drøftes i denne artikkelen, er om Norge kan etterkomme en arrestordre fra ICC på en sittende tredjestatsleder, uten å bryte maktforbudet i FN-pakten¹² artikkel 2 (4).

2 Nürnberg-tribunalet (1946) s. 55

3 Cassese (2002), Roma-vedtektenes forale avsnitt 4

4 Norge ratifiserte Roma-vedtektene 16. februar 2000, se Innst. O. nr. 125 (2000-2001) s. 1.

5 Roma-vedtektene artikkel 5 (1) bokstav a-d, Roma-vedtektenes forale avsnitt 4 og 9, Schwöbel-Patel (2020) s. 769

6 Roma-vedtektene om Den internasjonale straffedomstol, Rome Statute of the International Criminal Court (1998)

7 Roma-vedtektene artikkel 12 (2) og (3)

8 ICC (2020) s. 14

9 ICC (u.å.) (a) [«Gaddafi Case»], ICC (u.å.) (b) [«Al Bashir Case»], ICC (u.å.) (c) [«State of Palestine»], ICC (u.å.) (d) [«Ukraine»]

10 Roma-vedtektene artikkel 58

11 Roma-vedtektene artikkel 86, 89 (1) annet punktum, 59 (1) og (7). Se nærmere i Kawai (2021) s. 545-546, Ambos (2024) s. 626, Rastan (2008) s. 164. ICC kan også anmode stater som ikke er tilsluttet Roma-vedtektene om å gjennomføre arrestordrer, jf. Roma-vedtektene artikkel 87 (5), men tredjestater kan ikke pålegges samme arrestasjonsplikt som statspartene, se Kreß og Prost (2016) (a) s. 2048, Jay og Killingsworth (2024) s. 6

12 De forente nasjoners pakt, Charter of the United Nations (1945)

2. Problemstillingens bakgrunn og betydningen av immunitet

ICC har utstedt arrestordrer på totalt fire personer som på utstedelsestidspunktet har vært *sittende* statsledere i tredjestater.¹³ I to av de fire situasjonene har Domstolens jurisdiksjon blitt utløst av en henvisning fra FNs sikkerhetsråd, jf. Roma-vedtektene artikkel 13 bokstav b. Sikkerhetsrådet har henvist to situasjoner til Domstolen for behandling: situasjonen i Sudan (Darfur) i 2005 og situasjonen i Libya i 2011.¹⁴ I 2009 og 2010 utstedte ICC to arrestordrer på den forhenværende sudanske presidenten Omar al-Bashir.¹⁵ I 2011 utstedte ICC en arrestordre på den forhenværende libyske statslederen Muammar Gaddafi.¹⁶ Verken Gaddafi eller al-Bashir ble arrestert mens de satt ved makten i hver sin stat. Gaddafi ble drept fire måneder etter at ICC utstedte arrestordren, og ICC avsluttet dermed saken mot¹⁷ Arrestordren på al-Bashir er fremdeles aktiv, men han er ikke lenger president i Sudan.¹⁸ Det avgrenses imidlertid i denne artikkelen mot å undersøke rettsvirkningene av at Sikkerhetsrådet har involvert seg i situasjonen som ICC behandler.

Den 17. mars 2023 utstedte ICC en arrestordre på Russlands sittende president Vladimir Putin, på bakgrunn av en anklage om krigsforbrytelser begått i Ukraina.¹⁹ Videre, den 21. november 2024, utstedte ICC en arrestordre på Israels sittende statsminister Benjamin Netanyahu, med grunnlag i en anklage om krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten begått i Palestina.²⁰ Russland og Israel er ikke tilsluttet Roma-vedtektene, og har heller ikke samtykket særskilt til ICCs jurisdiksjon i de respektive situasjonene. Domstolens jurisdiksjon til å behandle situasjonene baseres på at kjerneforbrytelser angivelig har blitt begått på henholdsvis ukrainsk og palestinsk territorium, og dermed på territoriet til to statsparter til Roma-vedtektene, jf. Roma-vedtektene artikkel 12 (2) bokstav a. Arrestordrene på Putin og Netanyahu er de eneste arrestordrene ICC har utstedt på sittende statsledere i tredjestater, uten at det foreligger henvisninger fra Sikkerhetsrådet av situasjonene hvor forbrytelsene angivelig har blitt begått.

Norges statsminister Jonas Gahr Støre og utenriksminister Espen Barth Eide har antydnet at Norge vil arrestere Putin og Netanyahu hvis de befinner seg på norsk territorium.²¹ Støre begrunnet Norges politiske standpunkt vedrørende arrestasjon av Putin, i svaret sitt av 27. mars 2023 på et skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes. Det antas at begrunnelsen er lik for Norges politiske standpunkt vedrørende arrestasjon av Netanyahu. Støre skrev at Norge har en folkerettslig forpliktelse etter Roma-vedtektene til å etterkomme ICCs arrestordrer, og at denne plikten er gjennomført i intern norsk rett.²² Han presiserte riktignok at «[d]et vil være Justis- og beredskapsdepartementet som eventuelt vil motta en anmodning om overlevering og som etter rettskraftig kjennelse for at vilkårene er oppfylt avgjør slik overlevering i henhold til Roma-vedtektene».

Støre adresserte eksplisitt Putins immunitet mot å bli arrestert og overlevert til ICC. Støre skrev at «[s]trafferettslig immunitet gjelder ikke i saker ved Den internasjonale straffedomstolen, jf. Roma-vedtektene [...] artikkel 27, og dermed heller ikke for overlevering fra Norge til Den

13 ICC (u.å.) (a) [«Gaddafi Case»], ICC (u.å.) (b) [«Al Bashir Case»], ICC (u.å.) (c) [«State of Palestine»], ICC (u.å.) (d) [«Ukraine»]

14 FNs sikkerhetsråd (2005), FNs sikkerhetsråd (2011)

15 *The Prosecutor v. al-Bashir, PTC I (2009)*, *The Prosecutor v. al-Bashir, PTC I (2010)*

16 *The Prosecutor v. Muammar Mohammed Abu Minyar Gaddafi (2011)*

17 ICC (u.å.) (a) [«Gaddafi Case»]

18 ICC (u.å.) (b) [«Al Bashir Case»], Leraand, Tsakos og Skatvik (2025)

19 ICC (2023)

20 ICC (2024)

21 Dokument nr. 15: 1738 (2022-2023), Regjeringen (2024)

22 Se lov om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) §§ 1 tredje ledd og 2 første ledd.

internasjonale domstolen».²³ Roma-vedtektene artikkel 27 (2) angir at «immunities or special procedural rules which may attach to the official capacity of a person [...] shall not bar the Court from exercising its jurisdiction over such a person». Bestemmelsen tolkes slik at sittende statsledere i stater som er tilsluttet Roma-vedtektene, ikke nyter prosessuell immunitet mot ICCs straffeforfølgning. Det gjelder ikke bare fravær av immunitet vis-à-vis ICC som sådan, men også vis-à-vis fremmede nasjonale myndigheter som skal gjennomføre arrestordre fra Domstolen.²⁴ Støre nevnte ingenting om betydningen av at Roma-vedtektene artikkel 27 (2) ikke er bindende for Russland som ikke er tilsluttet Roma-vedtektene.²⁵ Russland har følgelig ikke gitt avkall på statslederens prosessuelle immunitet, gjennom å akseptere Roma-vedtektenes regulering av fravær av immunitet i forbindelse med Domstolens straffeforfølgning.²⁶

Dermed må utgangspunktet være at Putin fremdeles er beskyttet av de sedvanerettslige immunitetsreglene, til forskjell fra det Støre hevder. Det avgjørende for om Putin er immun mot arrestasjon og overlevering til ICC, er derfor om det gjelder et sedvanerettslig unntak fra sittende tredjestatsleders immunitet der en traktatbasert straffedomstol som ICC har begjært arrestasjon og overlevering av en tredjestatsleder. Analysen i Nilsen (2026) viser at det ikke er grunnlag i statspraksis og *opinio juris* for å oppstille et unntak fra sittende statsleders personlige immunitet mot fremmed nasjonal tvangsjurisdiksjonsutøvelse, selv der det foreligger en arrestordre²⁷ på statslederen. Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder, deriblant Putin, vil derfor innebære et brudd på de sedvanerettslige, prosessuelle immunitetsreglene, selv om arrestasjonen finner sted for å etterkomme en arrestordre fra ICC.

Støre nevnte ingenting om hvorvidt andre folkerettsregler Norge er bundet av, for eksempel maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4), kan være til hinder for en folkerettmessig gjennomføring av ICCs arrestordre på Putin. Dersom arrestasjon av en fremmed sittende statsleder kan anses som en ulovlig bruk av makt, må en stats tilslutning til Roma-vedtektene eller særskilte aksept av ICCs jurisdiksjon, antakelig anses som et samtykke til at arrestasjonen foretas når det foreligger en arrestordre fra Domstolen. Et samtykke ville føre til at arrestasjonen ikke er i strid med maktforbudet,²⁸ men det foreligger ikke noe relevant samtykke fra Russland.

Norges politiske standpunkt indikerer at Putin og Netanyahu vil arresteres dersom de befinner seg på norsk territorium, uten hensyn til de sedvanerettslige immunitetsreglene. Det er grunn til å stille spørsmål ved om Norge også ville brutt maktforbudet overfor Russland og/eller Israel ved arrestasjon av Putin og/eller Netanyahu, og videre om Norge likevel plikter etter Roma-vedtektene å gjennomføre arrestordrene. I artikkelen behandles problemstillingen på generelt grunnlag, og aktualiteten begrenses derfor ikke til de konkrete arrestordrene som foreligger på Putin og Netanyahu. Artikkelens tema fikk en ny aktualitet da USA 3. januar 2026 arresterte Venezuelas sittende president Nicolás Maduro. Det avgrenses i denne artikkelen mot å vurdere legaliteten av staters bruk av tvangsmakt mot en fremmed sittende statsleder *uten* at det foreligger en arrestordre fra ICC på vedkommende. Funnene i artikkelen vil likevel ha overføringsverdi til slike tilfeller, ut fra et “fra det mer til det mindre”-perspektiv.

23 Dokument 15: 1738 (2022-2023)

24 Tan (2019) s. 261, Gaeta (2002), Akande (2009) s. 338, Akande og Dias (2018), Liu (2024) avsnitt 4, Schabas (2016) s. 1040, *The Prosecutor v. al-Bashir*, PTC II (2017) [*Sør-Afrika-avgjørelsen*] avsnitt 47 og 76-80. Se imidlertid Den arabiske liga (2018) avsnitt 26 som anfører at Roma-vedtektene artikkel 27 (2) angir fravær av immunitet bare vis-à-vis ICC, ikke vis-à-vis andre statsparter.

25 Wien-konvensjonen om traktatretten, Vienna Convention on the Law of Treaties (VCLT) [1969] artikkel 34 og 35

26 Triffterer og Burchard (2016) s. 1054, Wardle (2011) s. 187, Dannenbaum (2022), Tan (2019) s. 261, Akande (2004) s. 424-425, Danilenko (2002)

27 Se gjennomgang av statspraksis og *opinio juris* i Nilsen (2026) kapittel 3.

28 Dörr (2019) avsnitt 36, Henderson (2018) s. 19, Tams (2024) avsnitt 114-132, Corten (2021) s. 70, O'Connell (2013) s. 99, Dinstein (2011) s. 91

3. Fortrenger immunitetsreglene at maktforbudet kommer til anvendelse?

3.1 Eksklusive og uttømmende regimer i folkeretten

De sedvanerettslige reglene om personlig immunitet for sittende statsledere medfører at Norge ikke rettmessig kan arrestere en fremmed sittende tredjestatsleder for å etterkomme en arrestordre fra ICC. Faktisk har folkerettsjurister og ICC behandlet spørsmålet om rettmessigheten av en statsparts eventuelle arrestasjon av en sittende tredjestatsleder, utelukkende som et spørsmål om rekkevidden av statslederens sedvanerettslige immunitet. En mulig hypotese kunne være at immunitetsreglene *uttømmende* regulerer rettmessigheten av en arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder, til fortrengsel for maktforbudet. En drøftelse av om arrestasjonen ville vært i strid med maktforbudet, ville i så fall være overflødig.

Hypotesen forutsetter at det i folkeretten finnes spesifikke regimer som eksklusivt og uttømmende regulerer et problemkompleks, og som dermed utelukker at den mer generelle folkeretten samtidig kommer til anvendelse på problemkomplekset.²⁹ De spesifikke regimene omtales heretter som «special regimes».³⁰ Det må imidlertid understrekes at fortrengsel av den generelle folkeretten bare er et utgangspunkt: Selv om eksistensen av et «special regime» klart taler mot at generell folkerett kommer til anvendelse på en handling som reguleres av regimet, er det ikke fullstendig utelukket.³¹ Den generelle folkeretten kan likevel ha en utfyllende funksjon i et «special regime», hvis det oppstår en rettslig lakune i regimet, eller regimet mislykkes i den forstand at det har «no reasonable prospect of appropriately addressing the objectives for which they were enacted».³²

I denne artikkelen tas det utgangspunkt i FNs folkerettskommisjons syn på «special regimes», slik det kommer til uttrykk i rapporten *Fragmentation of international law: Difficulties arising from the diversification and expansion of international law* (2006). Folkerettskommisjonen legger til grunn at det finnes tre typer «special regimes».³³

Den første typen «special regime» som folkerettskommisjonen identifiserer, oppstår der et regime selv uttømmende regulerer sanksjoner mot brudd på regimets primærforpliktelser, slik at det ikke er rom for å supplere sanksjonene som angis av regimet med den alminnelige folkerettslige ansvarslæren.³⁴ Et eksempel på et slikt regime dannes av traktaten Wien-konvensjonen om diplomatisk samkvem (VCDR). ICJ har lagt til grunn at «diplomatic law itself provides the necessary means of defence against, and sanction for, illicit activities by members

29 Det er uenighet blant folkerettsjurister om «special regimes» overhodet finnes i folkeretten, da regimenes eksistens til dels beror på om folkeretten betraktes «as a unified legal order or as the sum total of loosely interrelated subsystems», se om betydningen av de ulike perspektivene i Simma og Pulkowski (2006) s. 495.

30 Tams (2024) avsnitt 63, ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 12. Folkerettsjurister er uenige om hva som er den korrekte betegnelsen på de eventuelle regimene som uttømmende og eksklusivt regulerer rettmessigheten av et problemkompleks, og om samme term kan brukes om alle typer spesifikke regimer. Regimene har blant annet blitt kalt «specific bodies of rules» (Corten (2021) s. 61), «special regimes» (Tams (2024) avsnitt 63, ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 12, Borgen (2020) s. 451), og «self-contained regimes» (Banaszewska (2015) avsnitt 21-22, Thirlway (2019) s. 195). Simma og Pulkowski (2006) s. 492-493 forbeholder termen «special regime» til en bestemt type regime, som foreligger når et regime uttømmende angir hvilke sanksjoner som kan ilegges ved brudd på regimets primærforpliktelser. Folkerettskommisjonen legger til grunn at termen «special regime» kan brukes om flere ulike typer regimer, se ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 12.

31 Thirlway (2019) s. 196, ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 9 og 14, Simma og Pulkowski (2006) s. 492, Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 177, Borgen (2020) s. 450

32 ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 15-16. Se i samme retning Dörr (2019) avsnitt 24, Henderson (2018) s. 69, Simma og Pulkowski (2019) s. 515-516.

33 ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 12

34 ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 12 første kulepunkt, ILC (2001) [RSIWA] artikkel 55

of diplomatic or consular missions», og fant dermed at «[t]he rules of diplomatic law, in short, constitute a self-contained régime».³⁵

Den andre typen «special regime» folkerettskommisjonen identifiserer, foreligger der «all the rules and principles that regulate a certain problem area are collected together».³⁶ Folkerettskommisjonen trekker frem havretten, humanitærretten, menneskerettighetene, miljøretten og den internasjonale handelsretten som eksempler. Denne typen «special regime» fremstår som en pragmatisk systematisering av regler og prinsipper som gjelder for et bestemt folkerettsområde.³⁷ Å betegne et slikt rettsområde som et «special regime» signaliserer at rettsområdet utgjør en egen gren i folkeretten med visse særegenheter, men regimet er som regel ikke skarpt avgrenset mot den mer generelle folkeretten.³⁸

Den tredje typen «special regime» som folkerettskommisjonen identifiserer, foreligger der et regime uttømmende regulerer de materielle primærforpliktelsene innenfor et problemkompleks, til fortrensel for andre materielle folkerettsregler.³⁹ Det er denne typen «special regime» som immunitetsreglene potensielt kunne etablere når det gjelder bruk av tvangsmakt mot fremmede sittende statsledere. Det kunne tenkes at immunitetsreglene uttømmende regulerer staters primærforpliktelser vedrørende arrestasjon av en fremmed sittende statsleder, som *a priori* utelukker at arrestasjonen samtidig omfattes av maktforbudet, selv om arrestasjonen potensielt oppfyller vilkårene i FN-pakten artikkel 2 (4).

Det finnes flere regelsett som etablerer «special regimes» og utelukker at maktforbudet kommer til anvendelse på en handling, selv om handlingen oppfyller vilkårene i FN-pakten artikkel 2 (4). Enkelte av staters håndhevingstiltak anses for å reguleres eksklusivt av «special regimes», i stedet for å falle inn under det generelle maktforbudets anvendelsesområde.⁴⁰ For eksempel anses Havrettskonvensjonen (UNCLOS)⁴¹ og Konvensjonen om internasjonal sivil luftfart (ICAO)⁴² for å regulere uttømmende staters politihandlinger innenfor traktatens virkeområde. Staters håndhevingstiltak som reguleres av UNCLOS og ICAO er derfor *a priori* utelukket fra å anses som en ulovlig bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4).⁴³ Selv hvis en stat utøver tvangsmakt i håndhevende øyemed mot fremmede offisielle mål i strid med traktatens bestemmelser, anses tvangsmaktutøvelsen for ikke å være i strid med maktforbudet, selv om vilkårene i FN-pakten artikkel 2 (4) isolert sett er oppfylt. Tvangsmakten vil som hovedregel anses utelukkende som et brudd på UNCLOS eller ICAO: traktater som er «plainly conceived of as covering a different domain of application» enn FN-pakten artikkel 2 (4).⁴⁴

35 *USA v. Iran* (1980) avsnitt 83 og 86. Se også ILC (1983) avsnitt 97 og 116, Simma og Pulkowski (2006) s. 513, Marxsen (2025) avsnitt 43, Kolb (2018) s. 328, Tams (2024) avsnitt 91.

36 ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 12 tredje kulepunkt

37 ILC (2006) (b) avsnitt 6, ILC (2006) (a) avsnitt 164, Borgen (2020) s. 450. Innenfor de ulike folkerettsområdene kan det også gjelde ulike tolkningstradisjoner som kjennetegner rettsområdet, se nærmere i Kravik, Johansen og Hjort (2023) kapittel 7, Thirlway (2019) kapittel VIII, og egne institusjoner som anvender reglene på området.

38 Borgen (2020) s. 450, ILC (2006) (a) avsnitt 493

39 ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 12 andre kulepunkt

40 Corten (2021) s. 61. Se også Dörr (2019) avsnitt 18, Tams (2024) avsnitt 64, Kolb (2018) s. 329. Det har også blitt tatt til orde for at staters politihandlinger faller utenfor maktforbudets anvendelsesområde simpelthen fordi handlingene ikke oppfyller vilkårene i FN-pakten artikkel 2 (4), ikke fordi de reguleres av et «special regime», se O'Connell (2013) s. 105.

41 United Nations Convention on the Law of the Sea (1982)

42 Convention on International Civil Aviation (1944)

43 *USA v. Iran* (1980) avsnitt 86, Corten (2021) s. 72-80, Tams (2024) avsnitt 64-65, Ruys (2014) s. 201-208, Henderson (2018) s. 72-73, Thirlway (2019) s. 195

44 Corten (2021) s. 67

3.2 Immunitetsreglene som et «special regime» til fortrensel for maktforbudet?

I det følgende begrunnes det hvorfor de sedvanerettslige reglene om personlig immunitet *ikke* utgjør et «special regime» som eksklusivt regulerer arrestasjoner av fremmede sittende statsledere, i motsetning til UNCLOS og ICAO, som eksklusivt regulerer staters politihandlinger innenfor traktatenes virkeområde.⁴⁵

Grunnvilkåret for at et regelsett kan anses som et «special regime» som uttømmende regulerer et problemkompleks til fortrensel for en generell folkerettsregel, er at det spesifikke regimet og den generelle regelen regulerer «the same substantive matter».⁴⁶ Grunnvilkåret springer ut av begrunnelsen bak staters etablering av «special regimes», nemlig å hindre at to adskilte regimer overlappende regulerer samme problemkompleks, noe som i sin tur skal forhindre at to folkerettsregler kommer i konflikt med hverandre.⁴⁷ Hvis ikke to regimer regulerer «the same substantive matter», vil ikke regimene overlappe og kunne komme i konflikt med hverandre.

Det kan ved første øyekast se ut til at immunitetsreglene og maktforbudet, i de situasjonene artikkelen drøfter, regulerer det samme. Både immunitetsreglene og maktforbudet regulerer om Norges eventuelle gjennomføring av en arrestordre fra ICC på en fremmed sittende statsleder i en stat som ikke har akseptert Domstolens jurisdiksjon, ville innebære et brudd på folkeretten overfor vedkommende tredjestat. Immunitetsreglene etablerer imidlertid på sin side potensielt *prosessuelle* barrierer for norske myndigheters *utøvelse* av tvangsjurisdiksjon over en fremmed sittende statsleder, mens maktforbudet er en *materiell* regel som norske myndigheter må overholde *ved* utøvelse av tvangsjurisdiksjon. Immunitetsreglene og maktforbudet angår derfor ikke «the same substantive matter» når det gjelder rettmessigheten av Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende statsleder. Immunitetsreglene kan dermed ikke utgjøre et «special regime» til fortrensel for maktforbudet. Begrunnelsen bak etableringen av «special regimes» gjør seg heller ikke gjeldende: Siden immunitetsreglene er prosessuelle regler og maktforbudet er en materiell regel, kan regimene aldri komme i konflikt med hverandre, noe ICJ bekreftet i *Tyskland v. Italia* (2012) [*Jurisdictional Immunities*] avsnitt 93.⁴⁸

Poenget er enkelt å se for seg hvis det forutsettes at Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder *ikke* ville vært i strid med de folkerettslige immunitetsreglene. Dersom immunitetsreglene utgjør et «special regime» som eksklusivt regulerer en handling, og handlingen er rettmessig etter immunitetsreglene, er det i utgangspunktet ikke rom for en supplerende vurdering av om handlingen likevel er folkerettsstridig etter andre regler. Hvis det hadde eksistert et unntak fra de sedvanerettslige reglene om personlig immunitet for sittende tredjestatsledere ved arrestasjon og overlevering til ICC, kunne Norge rettmessig utøvd tvangsjurisdiksjon over statslederen. Det er ikke dermed sagt at selve gjennomføringen av arrestasjonen ville skjedd i et rettslig tomrom, og det er ingenting som utelukker *a priori* at arrestasjonen kan være i strid med maktforbudet.

En annen sak er at dersom det hadde vært et sedvanerettslig unntak fra en sittende statsleders personlige immunitet når ICC har utstedt en arrestordre på vedkommende, ville immunitetsreglene *implisert* at også andre folkerettsregler bør tillate bruk av tvangsmakt mot statslederen, i alle fall i den utstrekning som er nødvendig for å gjennomføre arrestordren på vedkommende. I så fall kunne det tenkes at maktforbudet måtte tolkes i lys av de prosessuelle immunitets-

45 Ruys (2014) s. 204-206, Tams (2024) avsnitt 64, Simma og Pulkowski (2006) s. 492

46 Fitzmaurice (1957) s. 236, Simma og Pulkowski (2006) s. 488. Se i samme retning ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 11, Thirlway (2019) s. 195, Borgen (2020) s. 450, ICJ (2025) avsnitt 167.

47 Banaszewska (2015) avsnitt 22, ILC (2006) (b) avsnitt 14 nr. 11, Tams (2024) avsnitt 64, Linderfalk (2022) s. 429

48 Se også Takacs (2025) s. 23, Tladi (2024) avsnitt 59.

reglene, som ville implisert fravær av materielle regler som danner *absolutte* forbud mot bruk av tvangsmakt mot en fremmed sittende statsleder.⁴⁹

De sedvanerettslige immunitetsreglene utgjør altså ikke et «special regime» som eksklusivt regulerer arrestasjoner av fremmede sittende statsledere, til fortrensel for maktforbudet. Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder kan i prinsippet bryte maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4) samtidig som arrestasjonen bryter immunitetsreglene. Derfor er det rom for å drøfte om Norges eventuelle gjennomføring av ICCs arrestordre på en sittende tredjestatsleder, kan være i strid med maktforbudet.

4. Maktforbudet ved arrestasjon av en fremmed sittende statsleder

4.1 Innledning

Spørsmålet er om Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder vil være en ulovlig bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4) mot den respektive tredjestaten.

Maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4) er en traktatbasert regel, men det er bred enighet om at maktforbudet også følger av sedvaneretten. Da det antas at det sedvanerettslige maktforbudet for alle praktiske formål har samme rekkevidde som FN-paktens bestemmelse,⁵⁰ tas det utgangspunkt i ordlyden i FN-pakten artikkel 2 (4) for å fastlegge innholdet i maktforbudet. FN-pakten artikkel 2 (4) har følgende ordlyd:

«All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations.»

FN-pakten artikkel 2 (4) forbyr tilsynelatende bare staters bruk eller trussel om bruk av makt som retter seg mot «the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations». Det følger imidlertid av langvarig tolkningspraksis at det ikke er nødvendig å vurdere om en stats maktbruk mot en annen stat retter seg mot ett eller flere av de opplistede forholdene.⁵¹ Det er bred enighet om at kvalifikasjonene ikke skal begrense maktforbudets rekkevidde ved å tolkes som vilkår for at en handling skal omfattes av bestemmelsen.⁵²

49 VCLT artikkel 31 (3) bokstav c

50 Tams (2024) avsnitt 134, O'Connell (2013) s. 89, Kolb (2018) s. 323, Ruud og Ulfstein (2023) s. 207, Dörr (2019) avsnitt 9-10, Henderson (2018) s. 17-18, Gray (2018) s. 32, Corten (2021) s. 5, Dinstejn (2011) s. 87, *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 187-90, ICJ (2004) avsnitt 87

51 Tams (2024) avsnitt 63-67, Henderson (2018) s. 65 flg., O'Connell (2013) s. 102, Dinstejn (2011) s. 90, Dörr (2019) avsnitt 14, Kolb (2018) s. 343, Corten (2021) s. 85, Ruys (2014) s. 164

52 Dörr (2019) avsnitt 14

Maktforbudet i artikkel 2 (4) beskrives som FN-paktens hjørnestein,⁵³ og er en norm med *jus cogens*-rang.⁵⁴ At en folkerettsregel er *jus cogens* betyr at regelen anses ufravikelig, og «universally applicable and [...] hierarchically superior to other rules of international law».⁵⁵ FNs generalforsamling har lagt til grunn at «[n]o consideration of whatever nature may be invoked to warrant resorting to the threat or use of force in violation of the Charter».⁵⁶

Selv om maktforbudet anses ufravikelig, må artikkel 2 (4) leses i sammenheng med andre bestemmelser i FN-pakten. Det er etter dagens rettsstilstand anerkjent at en stat under tre omstendigheter lovlig kan bruke makt mot en annen stat: dersom den berørte staten har samtykket til maktbruken, dersom Sikkerhetsrådet har autorisert maktbruken, jf. FN-pakten artikkel 42, og i selvforsvar mot et «armed attack», jf. FN-pakten artikkel 51.⁵⁷ Det kan hevdes å være en logisk brist at det synes å gjelde unntak fra en ufravikelig norm,⁵⁸ men unntakene forsvares med at de ikke er reelle unntak, men snarere en iboende del av primærforpliktelsen i FN-pakten artikkel 2 (4).⁵⁹ FN-pakten utgjør et lukket system med hensyn til reguleringen av staters bruk av makt, noe som sammen med maktforbudets status som *jus cogens*, skjerper kravene til etableringen av ytterligere unntak fra maktforbudet.⁶⁰

I det følgende vil vurderingen dreie seg om Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder ville funnet sted i Norges «international relations» med tredjestaten (punkt 4.2), og deretter om arrestasjonen kan anses som en «use of force» i maktforbudets forstand (punkt 4.3), jf. FN-pakten artikkel 2 (4). Dersom Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder vil oppfylle vilkårene i FN-pakten artikkel 2 (4), er det irrelevant at arrestasjonen foretas for å overlevere statslederen til ICC, all den tid overlevering til ICC ikke er et etablert unntak fra maktforbudet. At det foreligger en arrestordre fra ICC på den sittende tredjestatslederen, som Domstolen har utstedt fordi statslederen mistenkes for å ha begått internasjonale kjerneforbrytelser, kan imidlertid få betydning for om arrestasjonen kan legitimeres som en handling foretatt i kollektivt selvforsvar, noe som drøftes i punkt 4.4.

4.2 «International relations»

4.2.1 Arrestasjonen foretas på norsk territorium

For at en bruk av makt skal omfattes av FN-paktens maktforbud, må den finne sted i en stats «international relations». Det følger av ordlyden «international relations» at den potensielle maktbruken må finne sted *i forholdet mellom* den handlende staten og en annen stat, og dermed angå relasjonen mellom to suverene stater.⁶¹ Kravet om at maktbruken finner sted i

53 Henderson (2018) s. 17, Tams (2024) avsnitt 1, Dinstein (2011) s. 91, *Den demokratiske republikken Kongo v. Uganda* (2005) avsnitt 148, Gray (2018) s. 32, Kolb (2018) s. 321

54 Tams (2024) avsnitt 137, O'Connell (2013) s. 89, Henderson (2018) s. 24, Corten (2021) s. 215, Kolb (2018) s. 326, Dörr (2019) avsnitt 1, Gray (2018) s. 32, Dinstein (2011) s. 105, Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 230, ILC (1966) s. 246, ICJ (2010) avsnitt 81, *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 190, ILC (2022) (b) Conclusion 5, kommentarens avsnitt 8, Crawford (1999) avsnitt 286

55 ILC (2022) (b) Conclusion 2. Se også VCLT artikkel 53 og 64, Henderson (2018) s. 24, *Prosecutor v. Anto Furundzija* (1998) avsnitt 153, Thirlway (2019) s. 41, Takacs (2025) s. 2, Borgen (2020) s. 439.

56 FNs generalforsamling (1987), annekset I avsnitt 3

57 Dörr (2019) avsnitt 36, Henderson (2018) s. 19, Tams (2024) avsnitt 114-132, Corten (2021) s. 70, O'Connell (2013) s. 99, Dinstein (2011) s. 91

58 Green (2011) s. 215

59 Crawford (1999) avsnitt 317-318

60 Ruys (2014) s. 162, Tams (2024) avsnitt 119, Kolb (2018) s. 345. Det hevdes likevel enkelte steder at det gjelder flere unntak fra maktforbudet, for eksempel at stater har en rett til å bruke makt i «humanitarian interventions» eller «forcible rescue operations», se Tams (2024) avsnitt 121-132, O'Connell (2013) s. 112.

61 Se tilsvarende forståelse av ordlyden i Henderson (2018) s. 69, Corten (2021) s. 86, Tams (2024) avsnitt 73, Kolb (2018) s. 337.

en stats «international relations» utelukker at maktbruk som staten utøver i rent statsinterne situasjoner omfattes av bestemmelsen.⁶²

Tvangsmakt som en stat utøver mot *private* individer på statens eget territorium må i utgangspunktet anses som et statsinternt anliggende, som ikke omfattes av FN-pakten artikkel 2 (4), selv om det er tale om tvangsmaktutøvelse mot utenlandske statsborgere.⁶³ Det at en stat i henhold til FN-pakten artikkel 2 (4) står fritt til å utøve tvangsmakt på sitt eget territorium, beskrives som et nødvendig utslag av suverene staters rett til å utøve kontroll over eget land.⁶⁴ En stats bruk av tvangsmakt mot utenlandske individer i håndhevende øyemed, må anses som «fundamentally different» fra maktbruk i mellomstatlige relasjoner som reguleres av maktforbudet.⁶⁵

Det kunne anføres at en arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder, foretatt av norske myndigheter på norsk territorium, hvor Norge i utgangspunktet har eksklusiv jurisdiksjon til å utøve tvangsmakt,⁶⁶ ville være et internt norsk anliggende. At Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed tredjestatsleder ville funnet sted på norsk territorium, trekker i retning av at en slik arrestasjon ikke ville funnet sted i Norges «international relations» med tredjestaten. Argumentet må veie tungt, gitt utgangspunktet om staters eksklusive kompetanse til å utøve tvangsjurisdiksjon på eget territorium.

4.2.2 Personen som arresteres er en fremmed sittende statsleder

Selv ved arrestasjon på norsk territorium, må det ses hen til hvem som arresteres, og dermed hva som er målet for Norges potensielle bruk av makt i maktforbudets forstand.⁶⁷ Hvis Norge arresterer en fremmed sittende statsleder, er det ikke tale om tvangsmaktutøvelse mot en utenlandsk privatperson, som klart nok ville falt utenfor maktforbudets anvendelsesområde. Den potensielle maktbruken retter seg mot en person som *de facto* representerer en fremmed stat i statens internasjonale relasjoner med Norge.⁶⁸

Maktforbudet oppstiller ikke et absolutt krav om at maktbruk må rettes mot en fremmed stats *territorium* for å være foretatt i den handlende statens «international relations».⁶⁹ I folkerettslitteraturen har det blitt fremholdt at bruk av makt mot fremmede ambassader eller konsulater vil være foretatt i den handlende statens «international relations», selv der maktbruken finner sted på statens eget territorium.⁷⁰ Det samme har blitt lagt til grunn om maktbruk rettet mot fremmede krigsskip eller militære styrker, som på samme måte som den sittende statslederens person, er flyttbare.⁷¹ Poenget synes å være at en stats tvangsmaktutøvelse mot enheter som fungerer som representanter eller stedfortredere for en annen stat, kan anses som en poten-

62 Shaw (2021) s. 1009, Tams (2024) avsnitt 73, Dörr (2019) avsnitt 21, Henderson (2018) s. 22, Gray (2018) s. 75, Ruys (2014) s. 163, O'Connell (2013) s. 113, Kolb (2018) s. 338

63 Dörr (2019) avsnitt 21, Kolb (2018) s. 329, Corten (2021) s. 76, Henderson (2018) s. 69, Ruys (2014) s. 206

64 Hendell (2023)

65 Ruys (2014) s. 180. Se i samme retning Kolb (2018) s. 329, Tams (2024) avsnitt 93, Corten (2021) s. 82.

66 Ruud og Ulfstein (2023) s. 149

67 Corten (2021) s. 90

68 RSIWA artikkel 4 kommentarens avsnitt 3, Ruys (2014) s. 209, Henderson (2018) s. 213, Greenwood (2011) avsnitt 21, Marxsen (2025) avsnitt 51, Watts (1994) s. 36

69 Tams (2024) avsnitt 90, Dinstein (2011) s. 217, Gazzini (2006) s. 137, Kolb (2018) s. 329, Greenwood (2011) avsnitt 21, Marxsen (2025) avsnitt 42 og 52

70 Tams (2024) avsnitt 91, Dörr (2018) avsnitt 23, Gazzini (2006) s. 137, Dinstein (2011) s. 214, Kolb (2018) s. 329, Marxsen (2025) avsnitt 43, Ruys (2010) s. 202. I *USA v. Iran* (1980) omtaler ICJ et angrep på en fremmed ambassade som et «armed attack».

71 Tams (2024) avsnitt 91, Dörr (2018) avsnitt 23, Ruys (2014) s. 180-188 og 209, Aust (2024) avsnitt 27, Gazzini (2006) s. 136, Kolb (2018) s. 329, Dinstein (2011) s. 214, Greenwood (2011) avsnitt 21, Marxsen (2025) avsnitt 50, FNs generalforsamling (1974) artikkel 3 bokstav d, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 125

siell bruk av makt i den handlende statens «international relations», selv om staten utøver tvangsmakten på eget territorium.⁷²

Det kan stilles spørsmål ved om det i vurderingen av om maktbruken er foretatt i en stats «international relations», er grunn til å skille mellom en stats bruk av makt mot for eksempel en fremmed ambassade, krigsskip eller militærstyrke, og bruk av makt mot en fremmed sittende statsleder. Det har blitt tatt til orde for at maktbruk mot «infrastructures, agents or *a fortiori*⁷³ leaders of another State», vil være foretatt i den handlende statens «international relations».⁷⁴

Det er ikke opplagt at en stats bruk av makt mot en *person* kan karakteriseres som bruk av makt mot en fremmed *stat*. Det kan imidlertid trekkes en parallell til den prinsipielle begrunnelsen bak de sedvanerettslige reglene om personlig immunitet for sittende statsledere, som er statssuverenitet og staters likeverdighet, i tråd med reglenes historiske opphav.⁷⁵ Reglene om personlig immunitet for statsledere må føres tilbake til historiske forestillinger om forholdet mellom staten og dens leder.⁷⁶ Frem til den franske revolusjonen (1789-1799)⁷⁷, dominerte monarkiene det internasjonale rettssamfunnet, og staten og monarken var uløselig knyttet sammen.⁷⁸ Dette er treffende illustrert av det kjente sitatet som tilskrives kong Ludvig den 14. av Frankrike: «L'Etat, c'est moi», som på norsk oversettes til «Staten, det er meg».⁷⁹ Selv om det ikke lenger skjer en tilsvarende identifikasjon mellom stat og statsleder, er lederne fremdeles «the supreme representatives», og i flere henseender, «the personal manifestations», av staten.⁸⁰ I dag spiller statslederne en sentral rolle i ekstern representasjon av hjemstaten sin, og kan utgjøre egne statsorganer internt i hjemstaten, med varierende grad av innflytelse på den praktiske statsstyringen.⁸¹ Slik sett er statslederens person så tett knyttet til staten og konseptet statssuverenitet, at bruk av makt mot vedkommende personlig bør anses som bruk av makt mot den respektive tredjestaten.⁸²

Tams fremholder at maktbruk rettet mot «high representatives of another State targeted abroad *because of their status*» (min utheving), kan anses foretatt i den handlende statens «international relations».⁸³ Synspunktet synes å innebære at en stats bruk av makt mot en fremmed statsleder kun omfattes av maktforbudet dersom maktbruken foretas som en kamuflert form for maktbruk mot statslederens hjemstat. Det legges til grunn at dette ikke ville vært Norges hensikt ved den eventuelle gjennomføringen av en arrestordre fra ICC på en fremmed sittende tredjestatsleder. Norge ville presumptivt ikke arrestert den fremmede statslederen som en kamuflert bruk av makt mot den respektive tredjestaten som sådan, men for å sikre at tredjestatslederen straffeforfølges for internasjonale kjerneforbrytelser som vedkommende angivelig er ansvarlig for. Skal Tams tas på ordet, ville ikke Norges arrestasjon av en sittende tredjestats-

72 Se i denne retning Tams (2024) avsnitt 90-91, Gray (2018) s. 151, Henderson (2018) s. 73, Dörr (2018) avsnitt 23, Marxsen (2025) avsnitt 51, Kolb (2018) s. 329, Dinstein (2011) s. 217, Pobjie (2024) s. 100, *Frankrike v. Tyrkia* (1927) avsnitt 25, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 64 og 72.

73 «av desto sterkere grunn», Store norske leksikon (2025)

74 Corten (2021) s. 90

75 Shaw (2021) s. 601, Ruud og Ulfstein (2023) s. 187, Foakes (2014) s. 10

76 Foakes (2014) s. 12-13, Watts (1994) s. 35

77 Østberg og Tønnesson (2025)

78 Watts (1994) s. 35

79 Foakes (2014) s. 12, Holmboe (2025)

80 Watts (1994) s. 36. Se i samme retning Liu (2012) s. 56.

81 RSIWA artikkel 4 (2), kommentarens avsnitt 6, Ruys (2014) s. 209, Henderson (2018) s. 213, Greenwood (2011) avsnitt 21, Marxsen (2025) avsnitt 51, Watts (1994) s. 36.

82 Se i denne retning Ruys (2014) s. 209, Henderson (2018) s. 213, Greenwood (2011) avsnitt 21, Marxsen (2025) avsnitt 51.

83 Tams (2024) avsnitt 91. Det samme kravet oppstilles når det gjelder staters potensielt ulovlige bruk av makt mot fremmede *private* personer. I slike tilfeller kreves det at den handlende staten bruker makt mot den private personen som «a medium to target a particular state», se Henderson (2018) s. 73, og i samme retning Tams (2024) avsnitt 93, Ruys (2014) s. 209.

leder for å etterkomme en arrestordre fra ICC være foretatt i Norges «international relations» med tredjestaten.

Tams sitt krav om at maktbruk må rettes mot en statsleder *fordi* vedkommende er statsleder i en *bestemt stat*, for å omfattes av maktforbudet, er imidlertid ikke gjennomgående gjentatt i folkerettslitteraturen. For det første kan et slikt krav være problematisk fordi det legger for mye vekt på den handlende statens hensikt, som trolig er irrelevant for om en handling anses foretatt i en stats «international relations».⁸⁴ For det andre er det en mulighet at Tams oppstiller vilkåret for å markere et skille mellom staters maktbruk mot fremmede statsrepresentanter som handler i offisiell kapasitet, og maktbruk mot fremmede statsrepresentanter som i konkrete situasjoner opptrer i privat kapasitet. Maktforbudets formål, blant annet å sikre staters suverenitet og likeverdighet,⁸⁵ tilsier at det er større grunn til å beskytte statsrepresentanter som opptrer i offisiell kapasitet på fremmed territorium mot territorialstatens maktutøvelse, enn statsrepresentanter som befinner seg på fremmed territorium i privat øyemed. Det er imidlertid vanskelig å se at et slikt skille mellom opptreden i privat og offisiell kapasitet er relevant når det er tale om maktutøvelse mot en fremmed *sittende statsleder*, fordi statslederens person er så tett knyttet til staten som sådan, uavhengig av om vedkommende i den konkrete situasjonen handler i offisiell kapasitet.

En kontekstuell tolkning av ordlyden i FN-pakten artikkel 2 (4) tilsier at staters handlinger som utgjør store inngrep i en fremmed stats «territorial integrity or political independence», vanskelig kan anses for ikke å være foretatt i den handlende statens «international relations».⁸⁶ Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende statsleder vil få ringvirkninger for hele det fremmede statsapparatet, og det vil umiddelbart oppstå et maktvakuum i statslederens hjemstat, som må løses gjennom interne politiske prosesser. Arrestasjonen vil gripe inn i statens autonomi til å innrette institusjonene sine slik den selv vil, med en selvvalgt leder, og slik sett gripe inn i den respektive statens «political independence».⁸⁷ Maktforbudets formål tilsier at handlinger som *de facto* utgjør store inngrep i en annen stats maktstruktur og politiske uavhengighet, bør anses foretatt i den handlende statens «international relations».

Konklusjonen er at Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder vil være foretatt i Norges «international relations», jf. FN-pakten artikkel 2 (4).

4.3 «Use of force»

Det neste som må vurderes er om Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed tredjestatsleder kan anses som en «use of force» i maktforbudets forstand, jf. FN-pakten artikkel 2 (4). Det beror på en vurdering av om arrestasjon er en type handling som faller innenfor maktforbudets anvendelsesområde (punkt 4.3.1), og om arrestasjonen oppfyller kravene som stilles til handlingenes intensitet for å omfattes av maktforbudet (punkt 4.3.2).

4.3.1 Handlingens karakter

Ordlyden i FN-pakten artikkel 2 (4) favner svært vidt, da bestemmelsen retter seg mot all «force», ikke bare krigføring.⁸⁸ Det finnes ingen autoritativ definisjon av begrepet «force» i bestemmelsens forstand, men «force» kan generelt beskrives som «[p]ower, violence, or pressure

84 Tams (2024) avsnitt 48-49, Gray (2018) s. 37 og 154, Ruys (2014) s. 190-191, O'Connell (2014) s. 142, Marxsen (2025) avsnitt 78, Kolb (2018) s. 330

85 Pobjie (2024) s. 89

86 VCLT artikkel 31 (1), Pobjie (2024) s. 90

87 Blay (2010) avsnitt 9, Butchard (2020) s. 24, Ramsden og Chung (2015) s. 556-557

88 Corten (2021) s. 62, Ruys (2014) s. 164, O'Connell (2013) s. 100, Kolb (2018) s. 329, Dinstein (2011) s. 88, Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 86

directed against a person or a thing».⁸⁹ Det er bred enighet om at maktforbudets kjerne går ut på å forby enhver bruk av *væpnet* makt («armed force»)⁹⁰

Tams fremholder at væpnet makt enklest identifiseres ved å se på midlene som brukes.⁹¹ En handling klassifiseres som en bruk av væpnet makt dersom handlingen innebærer bruk av alminnelige, tradisjonelle våpen, slik som håndvåpen, granater, stridsvogner og jagerfly.⁹² Maktforbudet tolkes slik at det ikke kreves at våpnene faktisk blir utløst.⁹³ Det er også bruk av væpnet makt i bestemmelsens forstand hvis en stat bruker våpen for å avdempe eller forhindre motstand fra en annen stat; selve «the projection» av bruk av væpnet makt er tilstrekkelig.⁹⁴ I slike tilfeller går det ikke et skarpt skille mellom ulovlig bruk av makt og ulovlige trusler om bruk av makt. Det er ikke et krav om at det må være en stats militære styrker som utøver makten for å omfattes av FN-paktens maktforbud; også makt som utøves av en stats politistyrker, vil kunne omfattes.⁹⁵

Norges arrestasjon av en fremmed sittende statsleder ville blitt gjennomført av norske politistyrker, ikke Norges militære styrker.⁹⁶ Den norske straffeprosessloven § 178 første ledd angir at arrestasjoner skal gjennomføres så skånsomt som mulig.⁹⁷ En arrestasjon kan imidlertid som regel sies å innebære bruk eller trussel om bruk av væpnet makt, ved at det som kjennetegner en ufrivillig arrestasjon, er at det nettopp *kan* brukes våpen for å gjennomtvinge arrestasjonen. I Norge er politiets våpenbruk ved arrestasjoner underlagt særskilte reguleringer. Våpen kan bare brukes hvis det er «nødvendig og forsvarlig», jf. politiloven § 6 annet og fjerde ledd, og hvis det er «absolutt nødvendig» for å pågripe en person mistenkt for kvalifisert alvorlige forbrytelser, jf. politiets våpeninstruks § 4-3 første ledd bokstav b. Det er nærliggende å anta at det ved arrestasjoner gjennomført av norsk politi for å etterkomme arrestordre fra ICC, som utstedes på bakgrunn av en mistanke om internasjonale kjerneforbrytelser, alltid vil foreligge en «projection»⁹⁸ av bruk av væpnet makt.⁹⁹

Det er ikke av betydning for om arrestasjonen etter sin karakter kan anses som bruk av makt i maktforbudets forstand at Norge vil mene at arrestasjonen ivaretar et legitimt og saklig formål, nemlig gjennomføring av en arrestordre fra ICC. Den handlende statens hensikt er trolig irrelevant i vurderingen av om en handling kan karakteriseres som bruk av makt i maktforbudets forstand.¹⁰⁰ En arrestasjon er derfor en type handling som kan anses som en «use of force», jf. FN-pakten artikkel 2 (4).

89 Henderson (2018) s. 50

90 Tams (2024) avsnitt 39-40, Dörr (2019) avsnitt 11-12, Henderson (2018) s. 55, Corten (2021) s. 100, Ruys (2014) s. 163, O'Connell (2013) s. 101, Kolb (2018) s. 334, Dinstein (2011) s. 88

91 Tams (2024) avsnitt 42, og i samme retning Henderson (2018) s. 56

92 Tams (2024) avsnitt 63, ICJ (1996) avsnitt 39, Henderson (2018) s. 56, Kolb (2018) s. 336, Dörr (2019) avsnitt 13

93 Henderson (2018) s. 57-59

94 Tams (2024) avsnitt 43. Se i samme retning FNs generalforsamling (1974) artikkel 3 bokstav e.

95 Henderson (2018) s. 23, Ruys (2014) s. 207

96 Hovedregelen er at beslutning om pågrep iverksettes av politiet, jf. straffeprosessloven § 175 tredje ledd og Ot.prp. nr. 95 (2000-2001) s. 27-28.

97 Straffeprosessloven § 178 første ledd kommer til anvendelse på Norges eventuelle arrestasjoner for å etterkomme arrestordre fra ICC, via gjennomføringsloven § 2 annet ledd, jf. utleveringsloven § 14 tredje ledd.

98 Tams (2024) avsnitt 43

99 I alle fall etter 1. juli 2025, da det ble iverksatt generell bevæpning av norsk politi i daglig tjeneste, etter endring i politiloven § 29. Den någjeldende hjemmelen for generell bevæpning er midlertidig, og det vil i 2026 fremmes forslag til permanente regler, Politidirektoratet (2025).

100 Tams (2024) avsnitt 48-49, Gray (2018) s. 37 og 154, Ruys (2014) s. 190-191, O'Connell (2014) s. 142, Marxsen (2025) avsnitt 78, Kolb (2018) s. 330, Corten (2021) s. 85. ICJ har imidlertid i noen tilfeller syntes å vektlegge den handlende statens hensikt. Se for eksempel *Storbritannia og Nord-Irland v. Albania* (1949) avsnitt 35, hvor Domstolen fant at den britiske operasjonen for å fjerne miner i Albanias territorialfarvann var en krenkelse av Albanias suverenitet, men Domstolen «does not consider that the action of the British Navy was a demonstration of force for the purpose of exercising political pressure on Albania» (min utheving).

4.3.2 Handlingens intensitet

Det neste som vurderes er om Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder likevel ikke ville anses som en «use of force» etter FN-pakten artikkel 2 (4), fordi arrestasjonen ikke ville overskride terskelen for ulovlig maktbruk.

MINIMUMSTERSKELEN I MAKTFORBUDET

Maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4) er ikke begrenset til å forby omfattende og grov væpnet maktutøvelse i forbindelse med staters militære operasjoner.¹⁰¹ Etter ordlyden i FN-pakten artikkel 2 (4) eksisterer det ingen minimumsterskel for hvor omfattende maktbruk må være for å falle inn under maktforbudets anvendelsesområde; ordlyden retter seg mot *all* «use of force».¹⁰²

Maktforbudet tolkes likevel slik at det gjelder en viss minimumsterskel for at handlinger skal kvalifisere som «force» i bestemmelsens forstand.¹⁰³ I tillegg til at stater uttrykkelig har uttalt at det gjelder en minimumsterskel for at maktforbudet utløses,¹⁰⁴ underbygges tolkningen av staters «non-practice» av regelen, da stater gjerne avstår fra å påberope seg maktforbudet hvis de utsettes for maktbruk med begrenset omfang.¹⁰⁵ Etterfølgende statspraksis som indikerer enighet blant statspartene om hvordan en traktatbestemmelse skal forstås, skal tas i betraktning ved tolkningen av bestemmelsen.¹⁰⁶ Staters *fravær av handling* kan «under certain circumstances» være en relevant form for statspraksis.¹⁰⁷ Det er imidlertid bare «deliberate abstention from acting [that] may serve such a role: the State in question needs to be conscious of refraining from acting in a given situation, and it cannot simply be assumed that abstention from acting is deliberate».¹⁰⁸

Staters «non-practice» i forbindelse med maktforbudet kommer blant annet til uttrykk ved at stater som har blitt utsatt for væpnet makt av et begrenset omfang, gjerne påberoper seg brudd på andre folkerettsregler enn maktforbudet, for eksempel det sedvanerettslige intervensjonsforbudet.¹⁰⁹ Intervensjonsforbudet forbyr stater fra å involvere seg i andre staters interne forhold, og utløses der det foreligger et større eller mindre «element of coercion» fra en stat mot en annen.¹¹⁰ Intervensjonsforbudet krever ikke at en ulovlig intervensjon utføres ved bruk av *væpnet* makt. En stats bruk av væpnet makt mot en annen stat vil imidlertid typisk også være ulovlig intervensjon, i tillegg til potensielt å være i strid med maktforbudet.¹¹¹ Det at stater bevisst velger å anføre brudd på intervensjonsforbudet der det har funnet sted en mindre omfattende bruk av væpnet makt, tilsier at stater oppfatter at maktbruk må være av en viss intensitet for at maktforbudet skal komme til anvendelse.

101 Dörr (2019) avsnitt 12, Tams (2024) avsnitt 32, Henderson (2018) s. 53

102 Corten (2021) s. 62, Ruys (2014) s. 164, O'Connell (2013) s. 100, Kolb (2018) s. 329, Dinstein (2011) s. 88, Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 86

103 Corten (2021) s. 77 med videre henvisninger til statspraksis, Gray (2018) s. 36, Tams (2024) avsnitt 66, Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia (2009) s. 242, *Costa Rica v. Nicaragua* (2015) [Judge Robinson, Separate Opinion] avsnitt 43 og 57, *Storbritannia og Nord-Irland v. Albania* (1949) avsnitt 35-36, *Spania v. Canada* (1998) [Judge Torres-Bernárdez, Dissenting Opinion] avsnitt 599-600, O'Connell (2013) s. 102, Kolb (2018) s. 336, Gill (1992) s. 125, O'Connell (2014) s. 141. Se likevel Ruys (2014) s. 207, Dinstein (2011) s. 213 og Dörr (2019) avsnitt 19 for motsatt oppfatning.

104 Se for eksempel uttalelser fra Bangladesh, Irak, Australia, India, Sri Lanka i FNs generalforsamling, Sixth Committee (1974) (a), El Salvador, Kamerun, Sierra Leone, Guinea, Egypt i FNs generalforsamling, Sixth Committee (1974) (b), og Romania, Kina, Syria, New Zealand i FNs generalforsamling, Sixth Committee (1974) (c).

105 Wood og Sender (2020) avsnitt 13, O'Connell (2013) s. 105-107, Henderson (2018) s. 66, Corten (2021) s. 66

106 VCLT artikkel 31 (3) bokstav b

107 Customary conclusion 6 (1) annet punktum. Se også Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 46, *Tyskland v. Italia* (2012) avsnitt 77, Wood (2015) avsnitt 19, *Malaysia v. Singapore* (2008) avsnitt 121, Azaria (2025) s. 3.

108 Customary Conclusion 6, kommentarens avsnitt 3. Se også Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 46, Wood (2015) avsnitt 22-24.

109 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 202 og 212, Nolte (2024) avsnitt 7. Se for eksempel i *Storbritannia og Nord-Irland v. Albania* (1949) hvor Storbritannia anførte at det forelå en suverenitetskrenkelse i stedet for ulovlig maktbruk.

110 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 108 og 205. Se Wood (u.å.), Jennings og Watts (2008) s. 432.

111 How does law protect in war?, s.v. «Intervention»

Videre kan intervensjonsforbudet som selvstendig doktrine på to måter få betydning for spørsmålet om det gjelder en minimumsterskel i maktforbudet. For det første er det ikke slik at staters handlinger som innebærer en uberettiget innblanding i en annen stats interne forhold, forblir uregulerte hvis de faller utenfor maktforbudets anvendelsesområde. Det er ikke nødvendig at alle uønskede handlinger mellom stater omfattes av maktforbudet, fordi handlingene uansett typisk fanges opp av intervensjonsforbudet. For det andre forutsetter intervensjonsforbudets eksistens som en selvstendig folkerettsdoktrine at ikke alle intervensjoner mellomstatlige relasjoner, omfattes av maktforbudet. En systemorientert tolkning av maktforbudet i lys av intervensjonsforbudet, trekker derfor i retning av å oppstille en minimumsterskel for hvor alvorlige handlinger må være for å omfattes av maktforbudet.

Det vises til den omfattende behandlingen som spørsmålet om å oppstille en minimumsterskel i FN-pakten artikkel 2 (4), har blitt undergitt i folkerettslitteraturen.¹¹² I denne artikkelen legges det til grunn at det gjelder en viss minimumsterskel for at en handling skal omfattes av maktforbudet. Det må derfor undersøkes om Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende statsleder vil kvalifisere som bruk av makt i maktforbudets forstand.

VIL ARRESTASJON AV EN FREMMED SITTENDE STATSLEDER OVERSKRIDE MINIMUMSTERSKELEN?

Den rådende oppfatningen i folkerettslitteraturen og statspraksis er at vurderingen av om en handling overskrider terskelen for å kunne anses som en ulovlig bruk av makt, må baseres utelukkende på en objektiv vurdering av «the gravity of the action».¹¹³ Det er utfordrende å operasjonalisere en generell minimumsterskel i vurderingen av om en arrestasjon av en fremmed sittende statsleder kvalifiserer som en «use of force». Som et generelt utgangspunkt må det legges til grunn at maktforbudets minimumsterskel ikke er særlig høy. Eksperter utnevnt av *Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia* har funnet at «[o]nly very small incidents lie below this threshold, for instance the targeted killing of single individuals, forcible abductions of individual persons, or the interception of a single aircraft».¹¹⁴ Vurderingen av hvor den nøyaktige terskelen ligger, må nødvendigvis bli utpreget konkret, men det kan trolig sies noe generelt om de ulike *formene* for maktbruk. Det har på generelt grunnlag blitt fremholdt at staters alminnelige politihandlinger ikke vil kvalifisere som en ulovlig bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4).¹¹⁵

Selve handlingen Norge ville foretatt for å etterkomme en arrestordre fra ICC, arrestasjon av en person mistenkt for internasjonale kjerneforbrytelser og som oppholder seg på norsk territorium, må i utgangspunktet klart anses som en alminnelig politihandling. Arrestasjonens karakter som en alminnelig politihandling opphører imidlertid ved at arrestasjonen ville grepet kraftig inn i en fremmed stats politiske anliggender og fått implikasjoner for hele det fremmede statsapparatet. Handlingen bør ikke lenger kunne karakteriseres som en alminnelig politihandling som norske politibetjenter utfører daglig, når den fullstendig setter ut av spill en fremmed *sittende statsleder*, som kan anses som en vandrende personifisering av hjemstaten, eller i det minste et fremmed statsorgan.¹¹⁶

112 Gray (2018) s. 36, Corten (2021) s. 63, Tams (2024) avsnitt 66, Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia (2009) s. 242, O'Connell (2013) s. 102, Kolb (2018) s. 336, Gill (1992) s. 125, Ruys (2014) s. 207, Dinstein (2011) s. 213. Se også *Costa Rica v. Nicaragua* (2015) [Judge Robinson, Separate Opinion] avsnitt 43 og 57, *Storbritannia og Nord-Irland v. Albania* (1949) avsnitt 35-36.

113 Corten (2021) s. 77, med videre henvisninger til statspraksis i forbindelse med FNs generalforsamling (1974). Se også Ruys (2014) s. 207, Gray (2018) s. 37, O'Connell (2014) s. 144. Corten (2021) s. 76 hevder riktignok at det også må vurderes om en stat bruker makt for å «compel another State to do or refrain from doing something», men kritiseres blant annet av Gray (2018) s. 37 for å oppstille et kriterium som dreier seg om den handlende statens hensikt.

114 Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia (2009) s. 242

115 Gray (2018) s. 36, Institute of International Law (2007) nr. 5, Corten (2021) s. 64, O'Connell (2013) s. 102, Kolb (2018) s. 336. Alminnelige politihandlinger vil som klar hovedregel heller ikke være foretatt i den handlende statens «international relations», fordi stater i utgangspunktet står fritt til å utøve tvangsjurisdiksjon på eget territorium mot fremmede private personer.

116 Se artikkelens punkt 4.2.2.

Når det er tale om handlinger som norsk politi retter mot en fremmed sittende statsleder, kan det tenkes at maktforbudets minimumsterskel er egnet til å differensiere mellom ulike typer politihandlinger. Basert på funnene i artikkelens punkt 4.2, vil politihandlingene alltid være foretatt i Norges «international relations» med statslederens hjemstat. Politihandlingene kan imidlertid være mer eller mindre inngripende overfor statslederens hjemstat. Et tenkt eksempel er at Norge gjennomfører en ransakelse av en fremmed sittende statsleder, hvor det også kan foreligge en «projection»¹¹⁷ eller trussel om bruk av våpen. Ransakelsen kan etter sin karakter anses som en «use of force» i Norges «international relations», men kan likevel, etter omstendighetene, falle under terskelen for ulovlig maktbruk i maktforbudets forstand. Ved en ransakelse vil ikke statslederen anholdes over lengre tid, og ransakelsen vil ikke gjøre det vanskelig for vedkommende å utøve funksjoner som statsleder i tiden etterpå. Dette skiller seg fra situasjonen der en sittende statsleder *arresteres*, der statslederen settes ut av spill over lengre tid. Det er vanskelig å se at en handling som etter sin karakter er en bruk av makt, og som innebærer at en fremmed sittende statsleder settes ute av stand til å fungere som statsleder, ikke vil overstige terskelen for hva som anses som bruk av makt i maktforbudets forstand.

Følgelig er en arrestasjon av en fremmed sittende statsleder en handling som både etter sin karakter og intensitet kan anses som en «use of force», jf. FN-pakten artikkel 2 (4). Norges eventuelle arrestasjon av en sittende tredjestatsleder vil derfor være i strid med maktforbudet, med mindre det foreligger et grunnlag som kan legitimere arrestasjonen.

4.4 Grunnlag for å legitimere arrestasjonen: kollektivt selvforsvar

Det undersøkes i det følgende om Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende statsleder for å etterkomme en arrestordre fra ICC, kan legitimeres, slik at arrestasjonen likevel ikke anses som et brudd på FN-pakten artikkel 2 (4). Det forutsettes i denne artikkelen at Sikkerhetsrådet ikke har autorisert arrestasjonen, og at det ikke foreligger et samtykke til arrestasjonen fra tredjestatslederens hjemstat. Det forutsettes også at tredjestatslederen ikke har begått internasjonale kjerneforbrytelser på norsk territorium. Det er derfor *kollektivt* selvforsvar som er det aktuelle grunnlaget for å legitimere Norges arrestasjon av tredjestatslederen i henhold til maktforbudet. Det avgrenses mot diskusjonen om det finnes ytterligere unntak fra maktforbudet, for eksempel om det gjelder en doktrine om humanitær intervensjon som kan legitimere Norges bruk av makt for å avverge en eventuell humanitær krise.¹¹⁸

Den iboende retten til kollektivt selvforsvar er stadfestet i FN-pakten artikkel 51:

«Nothing in the present Charter shall impair the inherent right of individual or collective self-defence if an armed attack occurs against a Member of the United Nations, until the Security Council has taken measures necessary to maintain international peace and security. Measures taken by Members in the exercise of this right of self-defence shall be immediately reported to the Security Council and shall not in any way affect the authority and responsibility of the Security Council under the present Charter to take at any time such action as it deems necessary in order to maintain or restore international peace and security.»

¹¹⁷ Tams (2024) avsnitt 43

¹¹⁸ Se diskusjon i O'Connell (2013) s. 117, Tams (2024) avsnitt 121-127, Dinstein (2011) s. 91-94, Henderson (2018) s. 379-406, Orakhelashvili (2015) s. 157.

I likhet med selve maktforbudet, anses stater rett til selvforsvar for å ha grunnlag i den folkerettslige sedvaneretten i tillegg til å følge av FN-pakten.¹¹⁹ Hvorvidt en norsk arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder, med grunnlag i en arrestordre fra ICC, kan anses for å være foretatt i kollektivt selvforsvar, må nødvendigvis vurderes konkret i hver enkelt situasjon. I det følgende gjøres noen generelle betraktninger om hvorvidt Norges eventuelle arrestasjon ville blitt foretatt i lovlig kollektivt selvforsvar mot de internasjonale kjerneforbrytelsene som statslederen er mistenkt for å ha begått på en annen stats territorium.

4.4.1 Vilkår for lovlig kollektivt selvforsvar

ICJ har oppstilt tre vilkår som må oppfylles for at en stat skal kunne handle i lovlig kollektivt selvforsvar.¹²⁰ For det første kreves det at en annen stat er rammet av et «armed attack» (væpnet angrep), jf. FN-pakten artikkel 51.¹²¹ For det andre må den angrepne staten faktisk erklære seg som et offer for et væpnet angrep, noe som hindrer at stater handler i kollektivt selvforsvar basert på sin egen vurdering av situasjonen.¹²² For det tredje må den angrepne staten uttrykkelig og genuint ha bedt om assistanse fra andre stater til å forsvare seg mot angrepet.¹²³ De tre grunnvilkårene som ICJ har oppstilt, har vært gjenstand for omfattende diskusjon i folkerettslitteraturen, og det hersker uenighet om hvordan vilkårene skal tolkes og praktiseres.¹²⁴ Det forutsettes i det følgende at de to sistnevnte, formelle vilkårene er oppfylt. Vilrårene må oppfylles særskilt av den angrepne staten selv.¹²⁵ Det er ikke tilstrekkelig at ICC ved iverksettelse av etterforskning av tredjestatslederen, implisitt kan ha karakterisert tredjestatslederens internasjonale kjerneforbrytelser som et væpnet angrep mot en statspart til Roma-vedtektene, og ved å utstede en arrestordre på statslederen, har begjært Roma-vedtektens statsparter om assistanse til å arrestere vedkommende.

I tillegg til de tre nevnte vilkårene, gjelder det som sedvanerettslige vilkår for lovlig kollektivt selvforsvar, at den konkrete selvforsvarshandlingen er nødvendig og forholdsmessig.¹²⁶ I det følgende undersøkes det kort om de internasjonale kjerneforbrytelsene tredjestatslederen er mistenkt for, vil kunne anses som et væpnet angrep mot en statspart til Roma-vedtektene, og videre om en arrestasjon av statslederen i så fall anses som et nødvendig og forholdsmessig tiltak mot angrepet.

119 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 176 og 193, Corten (2021) s. 398, Henderson (2018) s. 206, Gray (2018) s. 180, Greenwood (2011) avsnitt 1, Marxsen (2025) avsnitt 6, Dinstein (2011) s. 193. Den sedvanerettslige regelen inneholder riktignok trolig ikke de samme prosessuelle aspektene som artikkel 51, og det er noe uenighet i teorien om den sedvanerettslige retten til selvforsvar har samme rekkevidde som artikkel 51, se Gray (2018) s. 124-125 og Marxsen (2025) avsnitt 7.

120 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 195 og 199, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 51

121 Henderson (2018) s. 208, *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 176, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 51, Marxsen (2025) avsnitt 1, Dinstein (2011) s. 193

122 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 195, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 51, Gray (2018) s. 181, Greenwood (2011) avsnitt 35-38, Dinstein (2011) s. 293-294

123 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 199, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 51, Henderson (2018) s. 259, Gray (2018) s. 187-188, Institute of International Law (2007) nr. 8, Green (2024) s. 210

124 For eksempel er folkerettsjurister uenige om det overhodet kan oppstilles formelle vilkår for lovlig kollektivt selvforsvar, og om hvordan «armed attack» skal tolkes, se Gray (2018) s. 155 og 186, Dinstein (2011) s. 295, Greenwood (2011) avsnitt 39, Marxsen (2025) avsnitt 1.

125 de Wet (2020) s. 21, Green (2024) s. 183-185

126 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 176 og 194, ICJ (1996) avsnitt 131, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 43, *Den demokratiske republikken Kongo v. Uganda* (2005) avsnitt 147, Gray (2018) s. 158-159, Greenwood (2011) avsnitt 25, Dinstein (2011) s. 230

4.4.2 Væpnet angrep

For å kunne legitimere Norges eventuelle arrestasjon av tredjestatslederen som et tiltak foretatt i kollektivt selvforsvar, må de internasjonale kjerneforbrytelsene som tredjestatslederen angivelig er ansvarlig for, enten individuelt eller kumulativt,¹²⁷ utgjøre et væpnet angrep mot en annen stat. Et væpnet angrep er en kvalifisert form for ulovlig maktbruk, som beror på en konkret vurdering av maktbrukens «scale and effects».¹²⁸ Vurderingen av angrepets «scale» baseres på momenter som hva slags mål angrepet er rettet mot, hvilke midler som ble brukt (for eksempel hva slags våpen og/eller antall soldater), og angrepets varighet.¹²⁹ Vurderingen av angrepets «effects» baseres på en vurdering av angrepets skadeomfang, herunder antall tapte liv, og hvor stor skade angrepet har medført på eiendom og miljø.¹³⁰

Det kan trolig legges til grunn at de internasjonale kjerneforbrytelsene som danner grunnlaget for arrestordre fra ICC på sittende tredjestatsledere, som hovedregel vil kvalifisere som væpnede angrep, på grunn av forbrytelsenes typiske «scale and effects».¹³¹ Kravet om at forbrytelsene, som væpnede angrep, må være rettet mot en annen stat enn statslederens hjemstat, vil være oppfylt hvis ICC har utstedt en arrestordre på en sittende statsleder i en *tredjestat*, uten at Sikkerhetsrådet har henvist situasjonen til Domstolen: De internasjonale kjerneforbrytelsene som tredjestatslederen mistenkes for, må nødvendigvis være begått på territoriet til en statspart til Roma-vedtektene siden ICC har jurisdiksjon til å straffeforfølge tredjestatslederen, uten at det foreligger en henvisning fra Sikkerhetsrådet.¹³²

Selvforsvarshandlingen må i utgangspunktet foretas som svar på et *pågående* væpnet angrep, men det er uenighet i litteraturen om retten til selvforsvar utløses noe i forkant eller varer noe i etterkant av et væpnet angrep.¹³³ Kravet om at det væpnede angrepet må være pågående, reiser særskilte problemstillinger når det er tale om å ta utgangspunkt i en arrestordre fra ICC som er utstedt på bakgrunn av forutgående forbrytelser, for å arrestere en fremmed sittende statsleder i kollektivt selvforsvar. Det er som regel *avsluttede* forbrytelser som straffeforfølges. Da er det ikke grunnlag for å si at straffeforfølgningen og en arrestasjon skjer som svar på et *pågående* væpnet angrep.

I flere saker har ICC fremskyndet tidspunktet for straffeforfølgning av internasjonale kjerneforbrytelser, og utstedt arrestordre på sittende tredjestatsledere, Putin i Russland og Netanyahu i Israel, som anklages for å begå internasjonale kjerneforbrytelser i pågående konflikter. Likevel, siden en arrestordre fra ICC alltid vil være utstedt på et tidligere tidspunkt enn arrestasjonstidspunktet, vil det måtte vurderes om de internasjonale kjerneforbrytelsene som den sittende tredjestatslederen angivelig er ansvarlig for, konstituerer et pågående væpnet angrep *på arrestasjonstidspunktet*. Bare i så fall kan arrestasjonen potensielt utgjøre et lovlig kollektivt selvforsvarstiltak. Vurderingen må egentlig foretas uavhengig av arrestordren som foreligger,

127 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 231, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 64, *Den demokratiske republikken Kongo v. Uganda* (2005) avsnitt 146, Henderson (2018) s. 224, Dinstein (2011) s. 206-207, Gray (2018) s. 164, Greenwood (2011) avsnitt 13. Se likevel Aust (2024) avsnitt 22 som hevder at det ikke er adgang til kumulasjon av hendelser i vurderingen av om det foreligger et væpnet angrep.

128 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 191 og 195. Se også *Den demokratiske republikken Kongo v. Uganda* (2005) avsnitt 301, Henderson (2018) s. 216, Gray (2018) s. 154, O'Connell (2013) s. 104, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 51 og 62, Greenwood (2011) avsnitt 12, Marxsen (2025) avsnitt 11-12, Dinstein (2011) s. 208.

129 Marxsen (2025) avsnitt 13, Dinstein (2011) s. 212-220

130 Marxsen (2025) avsnitt 13

131 Se for eksempel beskrivelsene av forbrytelsene som ligger til grunn for arrestordrene på Putin (ICC (2023)), Netanyahu (ICC (2024)), og al-Bashir (*The Prosecutor v. al-Bashir*; PTC I, 2009 og 2010).

132 Roma-vedtektene artikkel 12 og 13

133 Ordlyden i artikkel 51: «if an armed attack occurs» (min utheving), Henderson (2018) s. 240, Corten (2021) s. 482, Dinstein (2011) s. 252, Marxsen (2025) avsnitt 63-75. Det er omdiskutert i folkerettslitteraturen om stater har rett til å utøve preventivt selvforsvar, for eksempel mot et «imminent» væpnet angrep, se Gray (2018) s. 248-256, Henderson (2018) s. 274-307, Corten (2021) s. 403-435, Greenwood (2011) avsnitt 41-51, Marxsen (2025) avsnitt 62, Dinstein (2011) s. 194-205, Orakhelashvili (2015) s. 157, Institute of International Law (2007) nr. 3 og 6.

selv om arrestordren muligens gjelder forbrytelser som fremdeles på arrestasjonstidspunktet utgjør pågående væpnede angrep som statslederen angivelig er ansvarlig for.¹³⁴

4.4.3 Nødvendig og forholdsmessig

Det følger av folkerettslig sedvanerett at selvforsvarshandlingen må være både et nødvendig og forholdsmessig svar på det pågående væpnede angrepet.¹³⁵ Nødvendighetsvilkåret og forholdsmessighetsvilkåret er to selvstendige vilkår, men de må leses i lys av hverandre, og vil i stor grad overlappe.¹³⁶ Tidligere Special Rapporteur i FNs folkerettskommisjon, Roberto Ago, beskrev vilkårene som «two sides of the same coin».¹³⁷ Generelt indikerer statspraksis at hvis et selvforsvarstiltak anses nødvendig for å forsvare seg mot et pågående væpnet angrep, må det som hovedregel også anses forholdsmessig.¹³⁸

Det ligger i nødvendighetsvilkåret at selvforsvarshandlingen må være nødvendig for å svare på det pågående væpnede angrepet. Det sentrale er at handlingen «is indeed a genuinely defensive measure, that is, designed to put an end to an armed attack».¹³⁹ Hvis det kan identifiseres andre motiver bak en «selvforsvarshandling», for eksempel å endre en stats grenser, styrte en regjering, ødelegge infrastruktur, eller at handlingen i realiteten er «retaliatory or punitive», vil ikke handlingen kunne anses som et genuint forsvar mot det foreliggende angrepet.¹⁴⁰ Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende statsleder og ICCs påfølgende straffeforfølgning er per definisjon handlinger av avstraffende, ikke avvergende, karakter. Slik sett kunne det hevdes at Norges eventuelle arrestasjon av en sittende tredjestatsleder for å overlevere vedkommende til ICC, aldri kan være foretatt i lovlig selvforsvar. Det er imidlertid generelt lagt til grunn at hvis en handling som effektivt stanser et væpnet angrep, også ivaretar et annet formål enn selvforsvar, anses handlingen som et nødvendig selvforsvarstiltak så lenge det andre formålet «remains subordinate to the ultimate – and exclusive in these terms – purpose of self-defence».¹⁴¹ Dermed, hvis arrestasjon av den sittende tredjestatslederen effektivt stanser det foreliggende angrepet, for eksempel fordi den sittende tredjestatslederen utøver kontroll over de internasjonale kjerneforbrytelsene, er det nærliggende å anse arrestasjonen som et nødvendig selvforsvarstiltak.

I tillegg til at arrestasjonen må være et effektivt selvforsvarstiltak, må det ikke finnes andre tilgjengelige tiltak som ikke innebærer bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4), og som også ville stanset det væpnede angrepet.¹⁴² Norge kan kun anses for å ha handlet i lovlig selvforsvar hvis det ikke var mulig å oppnå samme resultat uten å bruke makt mot den respektive tredjestaten.¹⁴³ Det vil si at diplomatiske, økonomiske og andre fredelige sanksjoner rettet mot tredjestaten og/eller den sittende tredjestatslederen personlig, må være utilstrekkelige for å

134 Se for eksempel arrestordrene på Putin og Netanyahu. ICC (2023) (Putin): «The crimes were allegedly committed in Ukrainian occupied territory at least from 24 February 2022» (min utheving). ICC (2024) (Netanyahu): «The Chamber issued warrants of arrest for two individuals, Mr Benjamin Netanyahu and Mr Yoav Gallant, for crimes against humanity and war crimes committed from at least 8 October 2023 until at least 20 May 2024 ...» (mine uthevinger).

135 *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 176 og 194, ICJ (1996) avsnitt 131, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 43, *Den demokratiske republikken Kongo v. Uganda* (2005) avsnitt 147, Corten (2021) s. 469, Henderson (2018) s. 226, Gray (2018) s. 157, Greenwood (2011) avsnitt 25, Dinstein (2011) s. 230

136 Corten (2021) s. 485, Greenwood (2011) avsnitt 26. I for eksempel *Iran v. USA* (2003) vurderer ICJ de to vilkårene hver for seg.

137 Ago (1980) avsnitt 121

138 Henderson (2018) s. 237, Corten (2021) s. 485-486, Gray (2018) s. 159

139 Corten (2021) s. 480. Se også Gray (2018) s. 197. ICJ synes riktignok å avvise betydningen av den forsvarende statens motiv i *Nicaragua v. USA* (1986) avsnitt 127.

140 Corten (2021) s. 481. Se i samme retning Gray (2018) s. 159, Orakhelashvili (2015) s. 171.

141 Corten (2021) s. 481

142 Greenwood (2011) avsnitt 27, Dinstein (2011) s. 232 og 251, Corten (2021) s. 478, Greenwood (2011) avsnitt 27, Henderson (2018) s. 230, Higgins (1965) s. 123, Henderson (2018) s. 230, Gray (2018) s. 161, *Iran v. USA* (2003) avsnitt 73-76

143 Ago (1980) avsnitt 121

stanse angrepet som statslederen angivelig er ansvarlig for. Nødvendighetsvilkåret skal imidlertid ikke praktiseres for strengt; hvis en stat bruker makt i kollektivt selvforsvar, vil det anses som nødvendig hvis maktbruk er «more than useful but less than essential».¹⁴⁴

Forholdsmessighetsvilkåret forstås slik at staten som handler i kollektivt selvforsvar, ikke kan bruke makt utover det som kreves for effektivt å forsvare den angrepne staten mot det foreliggende væpnede angrepet.¹⁴⁵ Følgelig, mens spørsmålet om nødvendighet knyttes til om bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4) er nødvendig for å forsvare en stat mot et pågående væpnet angrep, knyttes spørsmålet om forholdsmessighet til selvforsvarshandlingens *omfang* i forhold til det væpnede angrepet.¹⁴⁶

Hva som må anses forholdsmessig, måles ikke ut fra kvantitative eller kvalitative kriterier, for eksempel at selvforsvarshandlingen anses forholdsmessig hvis den har samme skadeomfang som det opprinnelige væpnede angrepet.¹⁴⁷ Det avgjørende er om selvforsvarshandlingen oppnår målet sitt uten å gjøre større skade enn nødvendig. I forholdsmessighetsvurderingen vil ulike momenter måtte tas i betraktning, slik som hva slags mål selvforsvarshandlingen rettes mot, eventuelle konsekvenser for sivile, og geografisk og tidsmessig omfang av selvforsvarshandlingen.¹⁴⁸ Selv om en arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder vil få omfattende politiske konsekvenser for den respektive tredjestaten, vil selve arrestasjonen av vedkommende *som en bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4)*, kunne anses å være av et relativt begrenset omfang i lys av de nevnte momentene, all den tid arrestasjonen bare retter seg mot ett individ.

4.5 Konklusjon

Konklusjonen er at Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder vil være en ulovlig bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4) mot den respektive tredjestaten. Det kan imidlertid etter en konkret vurdering være mulig å rettferdiggjøre Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende statsleder som en handling foretatt i lovlig kollektivt selvforsvar etter FN-pakten artikkel 51. Arrestasjonen vil i så fall ikke være i strid med FN-pakten artikkel 2 (4).

5. Funnenes implikasjoner

5.1 Konsekvenser for Roma-vedtektenes arrestasjonsplikt

I artikkelens punkt 4 var konklusjonen at Norges eventuelle arrestasjon av en sittende statsleder i en tredjestat vil være et brudd på maktforbudet, med mindre arrestasjonen foretas i lovlig kollektivt selvforsvar. Det forutsettes i det følgende at arrestasjonen ikke kan legitimeres som et tiltak foretatt i kollektivt selvforsvar. Spørsmålet er hvilken betydning det får for Norges arrestasjonsplikt etter Roma-vedtektene at en eventuell gjennomføring av ICCs arrestordre på tredjestatslederen, ville innebære at Norge bryter maktforbudet overfor den respektive tredjestaten.

Gjennom å slutte seg til Roma-vedtektene, har Norge påtatt seg en forpliktelse som *tilsynelatende* strider mot Norges øvrige folkerettslige forpliktelser. På den ene siden er Norge forpliktet etter immunitetsreglene og maktforbudet til å avstå fra å arrestere statslederen i en tredjestat.

¹⁴⁴ Corten (2021) s. 480

¹⁴⁵ Henderson (2018) s. 236, Ago (1980) avsnitt 121, Greenwood (2011) avsnitt 27

¹⁴⁶ Gray (2018) s. 159, Greenwood (2011) avsnitt 27

¹⁴⁷ Ago (1980) avsnitt 121, Greenwood (2011) avsnitt 28

¹⁴⁸ Henderson (2018) s. 237, Gray (2018) s. 159

Samtidig ser Norge på den andre siden ut til å være forpliktet overfor ICC til å gjennomføre Domstolens arrestordre på vedkommende tredjestatsleder. Det vil i det følgende undersøkes om Norge står overfor *genuint* motstridende folkerettslige forpliktelser når en fremmed sittende tredjestatsleder med en arrestordre fra ICC på seg, befinner seg under norsk jurisdiksjon. Det foreligger *genuint* motstridende forpliktelser dersom det ikke er mulig for Norge å samtidig overholde forpliktelsene sine etter *to ferdig tolkede* regelsett; i dette tilfellet fordi det potensielt foreligger samtidige forpliktelser til å arrestere og til ikke å arrestere.¹⁴⁹ Hvis det foreligger *genuin* motstrid mellom forpliktelsene, oppstår spørsmålet om hvilken forpliktelse som må gis forrang for den andre.¹⁵⁰

Det har presumsjonen mot seg at det skal foreligge *genuin* motstrid mellom Roma-vedtektenes arrestasjonsplikt, og immunitetsreglene og maktforbudet.¹⁵¹ FNs folkerettskommisjon har funnet at tilsynelatende motstrid mellom folkerettsregler, så langt mulig, skal løses i tråd med «[the] principle of harmonization».¹⁵² Harmoniseringsprinsippet innebærer at «when several norms bear on a single issue they should, to the extent possible, be interpreted so as to give rise to a single set of compatible obligations».¹⁵³ Harmoniseringsprinsippet er imidlertid ikke en absolutt skranke mot at Roma-vedtektene pålegger Norge plikter i strid med eksisterende folkerettslige forpliktelser, så lenge det kan påvises at statspartene til traktaten nettopp har søkt å fravike den øvrige folkeretten.¹⁵⁴

Med mindre ICC tilbakekaller arrestordren på den sittende tredjestatslederen, kan Norges tilsynelatende plikt til å etterkomme arrestordren, tenkes å bortfaller av hensyn til Norges folkerettslige forpliktelser på to ulike måter: For det første kan det tenkes at det at en arrestasjon vil være i strid med immunitetsreglene og maktforbudet, medfører at selve arrestordren som ICC har utstedt på en sittende tredjestatsleder, anses som en nullitet, fordi den pålegger Norge å handle i strid med øvrig folkerett i en konkret situasjon. At arrestordren anses som en nullitet, er en mulig konsekvens av at arrestordren anses ugyldig.¹⁵⁵ Hvis arrestordren anses som en nullitet, vil ikke Norge ha noen plikt til å etterkomme den, fordi det må gjelde som en forutsetning for at Roma-vedtektenes arrestasjonsplikt utløses, at det foreligger en arrestordre fra ICC som er folkerettslig bindende for statspartene. For det andre kan det tenkes at arrestordren står seg som gyldig, men at Norge likevel ikke har noen *plikt* til å gjennomføre arrestordren, fordi Roma-vedtektenes bestemmelser om arrestasjonsplikt må tolkes innskrenkende i lys av immunitetsreglene og maktforbudet.

Konklusjonen i denne artikkelen er at Norges eventuelle arrestasjon av en fremmed sittende tredjestatsleder vil være i strid med maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4). Det foreligger følgelig tilsynelatende motstrid mellom arrestasjonsplikten etter Roma-vedtektene, som er en alminnelig traktatforpliktelse, og maktforbudet, som er *jus cogens*. På grunn av de særlige konsekvensene som gjør seg gjeldende dersom det oppstår *genuin* motstrid mellom en alminnelig folkerettsregel og en *jus cogens*-regel, er det ikke nødvendig å ta stilling til om selve arrestordren fra ICC er ugyldig og en nullitet. Roma-vedtektenes arrestasjonsplikt må uansett

149 Se generelt om motstrid i folkeretten i ILC (2006) s. 207, Jenks (1953) s. 405, Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 222, Lepard (2010) s. 272, Jay og Killingsworth (2024) s. 3, Leiss og Paulus (2024) avsnitt 35-38, Borgen (2020) s. 439-440, Pauwelyn (2003) s. 272.

150 Milanovic (2009) s. 73, Pauwelyn (2003) s. 178, Ferguson (2017) s. 62, Klabbers (2008) s. 88, Ranganathan (2014) s. 47, Du Plessis og Gevers (2011)

151 Se generelt om presumsjonen mot *genuin* motstrid i folkeretten i ILC (2006) s. 25, Lepard (2010) s. 272, Jennings og Watts (2008) s. 1275, Ferguson (2017) s. 51, Thirlway (2019) s. 154, Jenks (1953) s. 401, *Portugal v. India* (1957) avsnitt 142.

152 ILC (2006) s. 184. Se også Milanovic (2009) s. 73, Pauwelyn (2003) s. 178, Ferguson (2017) s. 62, Borgen (2020) s. 444. Se ICJ (2025) avsnitt 164 i samme retning.

153 ILC (2006) Conclusion 4. Se også ICJ (2025) avsnitt 165 og 310, Thirlway (2019) s. 152, Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 102-103, Lepard (2010) s. 272, Merkouris (2020) avsnitt 68-71.

154 ILC (2006) s. 26 og 119, ILC (1966) s. 253, Kravik, Johansen og Hjort (2023) s. 102-103, Lepard (2010) s. 273, *Nordsjø-saken* (1969) avsnitt 72, Borgen (2020) s. 444

155 Osieke (1983) s. 239, Cannizzaro og Palchetti (2011) s. 378

tilsidesettes, slik at Norge ikke plikter å etterkomme arrestordren. Det følger av FN's folkerettskommisjons *Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens)* [2022] Conclusion 16:

«A resolution, decision or other act of an international organization that would otherwise have binding effect does not create obligations under international law if and to the extent that they conflict with a peremptory norm of general international law (jus cogens).»

Det samme prinsippet følger av VCLT artikkel 53, som angir at «[a] treaty is void if, at the time of its conclusion, it conflicts with a peremptory norm of general international law».¹⁵⁶

Dermed, hvis Roma-vedtektene angir at Norge har en absolutt plikt til å etterkomme arrestordren fra ICC på en sittende tredjestatsleder og bryte FN-pakten artikkel 2 (4), vil selve arrestordren pålegge Norge en forpliktelse i genuin motstrid med en *jus cogens*-regel, og derfor ikke være bindende for Norge. Det ville vært paradoksalt om arrestasjonsplikten i Roma-vedtektene måtte tolkes slik at selve arrestordren ikke anses bindende, som i sin tur fører til at arrestasjonsplikten ikke utløses. Det må nødvendigvis gjelde et unntak fra Roma-vedtektenes bestemmelser om statspartenes arrestasjonsplikt, der en arrestasjon vil stride med en *jus cogens*-regel som maktforbudet, for å unngå at selve arrestordren mister sin bindende virkning.

Norge har derfor ingen plikt etter Roma-vedtektene til å gjennomføre en arrestordre på en sittende tredjestatsleder i strid med maktforbudet i FN-pakten artikkel 2 (4).

5.2 Konklusjon og veien videre

Den overordnede konklusjonen er at Norges arrestasjon av tredjestatslederen vil være en ulovlig bruk av makt etter FN-pakten artikkel 2 (4), med mindre arrestasjonen anses foretatt i lovlig kollektivt selvforsvar etter FN-pakten artikkel 51. Følgelig risikerer Norge å bryte maktforbudet overfor den respektive tredjestaten dersom Norge gjennomfører en arrestordre som ICC har utstedt på en sittende tredjestatsleder. Videre viser funnene i artikkelen at Norge ikke har en plikt etter Roma-vedtektene til å gjennomføre arrestasjoner i strid med maktforbudet.

Maktforbudet utgjør dermed *de lege lata* et hinder for at statspartene til Roma-vedtektene folkerettmessig bistår ICC med straffeforfølgning av sittende statsledere i tredjestater. Med mindre arrestasjonen foretas i kollektivt selvforsvar, medfører maktforbudet at statspartene etter Roma-vedtektene ikke plikter å gjennomføre Domstolens arrestordrer på tredjestatsledere, og vanskeliggjør derfor ansvarliggjøringen av sentrale aktører bak «the most serious crimes of concern to the international community as a whole».¹⁵⁷

Maktforbudet vil imidlertid trolig ikke være til hinder for at statspartene rettmessig arresterer og overleverer til ICC en fremmed *avgått* tredjestatsleder mistenkt for å ha begått internasjonale kjerneforbrytelser, siden den avgåtte statslederen ikke representerer hjemstaten sin på samme måte som den sittende. Forbudet kan likevel i realiteten fungere som en garanti for livsvarig straffrihet for en sittende statsleder, ikke bare som en midlertidig utsettelse av straffeforfølgning frem til vedkommende fratrer embetet, idet stater kan være konstitusjonelt innrettet på en måte som gjør at statslederen i praksis bare går av ved sin død.¹⁵⁸ At folkeretten differensierer mellom arrestasjoner av fremmede sittende statsledere og fremmede avgåtte statsledere,

¹⁵⁶ Se også Tams (2024) avsnitt 138, Dörr (2019) avsnitt 32, Thirlway (2019) s. 163, Borgen (2020) s. 439.

¹⁵⁷ Roma-vedtektene artikkel 5 (1) og fortalens avsnitt 4

¹⁵⁸ McInnes (2025), Baumann og Stigen (2018) s. 26

kan til og med gi sittende statsledere som har begått internasjonale kjerneforbrytelser, insentiver til å forbli i embetet, nettopp for å unndra seg straffeforfølgning.¹⁵⁹

Det reiser åpenbare moralske betenkeligheter at en statsleder i praksis kan unnsnippe individuelt straffansvar for internasjonale kjerneforbrytelser som vedkommende personlig står bak. Det oppfattes som høyst urettferdig, og ivaretar ikke allmennhetens rettsfølelse og behov for reaksjon mot statslederens ulovlige handlinger.¹⁶⁰ Moralsk sett er det vanskelig å akseptere «the paradox that legal responsibility should be the least where power is the greatest».¹⁶¹ Videre, at en sittende tredjestatsleder ikke kan straffeforfølges for sine internasjonale kjerneforbrytelser og kan beholde embetet som statsleder, hindrer effektiv bekjempelse av internasjonal makro-kriminalitet, og kan bidra til økt global utrygghet og ustabilitet. I forbindelse med opprettelsen av spesialtribunalet for straffeforfølgning av Russlands aggresjonsforbrytelse mot Ukraina, fremholdt representanten fra Moldova at: «unless those responsible - particularly the top political and military leadership - are held accountable, we will all live under the threat of history repeating itself».¹⁶²

Følgelig gjør det seg gjeldende hensyn som klart taler for at det bør utvikles et unntak fra maktforbudet, slik at regelen i fremtiden kan tillate at en sittende tredjestatsleder arresteres med grunnlag i en arrestordre fra ICC. Det er imidlertid vanskelig å se for seg at hvorvidt det i en konkret sak gjelder et unntak fra maktforbudet som hinder for en rettmessig arrestasjon av en fremmed sittende statsleder, kan bero utelukkende på om anklagen går ut på internasjonale kjerneforbrytelser. Dette ville medføre en betydelig risiko for at stater misbruker adgangen til rettmessig å bruke tvangsmakt mot en fremmed sittende statsleder. I forbindelse med en mulig utvikling av et unntak fra immunitetsreglene, har Hamilton treffende påpekt: «if the nature of the crime allegedly perpetrated is the only barrier to the inapplicability of immunity *ratione personae*», er det ingenting som hindrer «politically motivated and frivolous charges of international crimes against any incumbent officials».¹⁶³ Poenget gjelder tilsvarende dersom maktforbudet skulle tillate at nasjonale myndigheter arresterer en fremmed sittende statsleder alene på grunn av anklager om internasjonale kjerneforbrytelser.

Det kan for eksempel tenkes at fremtidige situasjoner tilsvarende USAs pågrep av Venezuelas president Nicolás Maduro i januar 2026,¹⁶⁴ ville blitt forsøkt legitimert med å anklage den fremmede sittende statslederen for internasjonale kjerneforbrytelser som nasjonale domstoler har universaljurisdiksjon til å straffeforfølge. Det ville vært enkelt for stater å konstruere faktum slik at det i det minste fremstår som at en fremmed sittende statsleder har begått internasjonale kjerneforbrytelser, og på denne måten legitimere arrestasjon av vedkommende. Anklagens karakter bør derfor ikke alene være avgjørende for om det i en konkret sak gjelder unntak fra maktforbudet. Det bør gjelde som en forutsetning at ICC, som en internasjonal og uavhengig domstol, har avgjort at det objektivt sett foreligger en begrunnet mistanke om internasjonale kjerneforbrytelser og utstedt en arrestordre på statslederen.

Samtidig gjør det seg gjeldende hensyn som taler mot at maktforbudet skal utvikles slik at det åpner for arrestasjon av en sittende tredjestatsleder, selv der arrestasjonen foretas for å overlevere vedkommende til ICC. Straffeforfølgning ved ICC kan blant annet gjøre det vanskelig for en statsleder å delta i potensielle fredsforhandlinger i betente konflikter, noe som har blitt fremholdt som viktigere enn at statslederen personlig ilegges straffansvar for sine forbrytel-

159 Williams og Sherif (2009) s. 91-92

160 Se en generell beskrivelse av hensynene bak strafferetten i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 6.3.

161 Jackson (1945) avsnitt III nr. 2, henvist til i The Prosecutor v. al-Bashir, Appeals Chamber (2019) [Joint Concurring Opinion] avsnitt 130.

162 Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2025)

163 Hamilton (2023) s. 53. Se i samme retning Kina i FNs generalforsamling, Sixth Committee (2008) avsnitt 35.

164 Evans (2026)

ser.¹⁶⁵ I tillegg kan det føre til ytterligere uro og ustabilitet dersom fremmede nasjonale myndigheter rettmessig kan arrestere en sittende tredjestatsleder, med grunnlag i en arrestordre fra ICC. En eventuell arrestasjon vil kunne skape spenninger både internt i statslederens hjemstat og i statenes internasjonale relasjoner, selv dersom arrestasjonen ikke ville vært folkerettsstridig.¹⁶⁶

I den videre rettsutviklingen må statene balansere de svært vektige hensynene som taler henholdsvis for og mot at immunitetsreglene og maktforbudet skal tillate at nasjonale myndigheter arresterer og overleverer sittende tredjestatsledere til ICC. En eventuell rettsutvikling i retning av å tillate slike arrestasjoner må foretas over tid; enhver løsning på «an intertemporal problem in the international field must take account of the dual requirement of development and stability».¹⁶⁷ ICC kan være en viktig pådriver for en eventuell rettsutvikling, blant annet ved at Domstolens arrestordre på sittende statsledere i tredjestater og «non-compliance»-avgjørelser i den forbindelse, skaper debatt blant statene om tematikken.¹⁶⁸ Samtidig bør ICC være varsom med å fremstå som om Domstolen egenrådig forsøker å endre folkeretten, da dette kan svekke Domstolens legitimitet og underbygge enkelte tredjestaters motforestillinger mot Domstolen.¹⁶⁹

---

165 Se for eksempel Sveits som ønsker Putin velkommen på sveitsisk territorium dersom han kommer for å delta i fredssamtaler om Ukraina, se Aljazeera (2024), Basmat (2024). Ghana antydte også at det var viktigere å få til konstruktive fredssamtaler med forhenværende president i Liberia Charles Taylor, enn å arrestere og overlevere han til Spesialdomstolen for Sierra Leone, se The Sierra Leone Web (2003).

166 Gaeta (2002), Ramsden og Chung (2015) s. 556-557

167 Institute of International Law (1975), fortalens avsnitt 2

168 Wood (2015) avsnitt 75, Odermatt (2017) s. 500

169 Kiyani (2013) s. 501 flg., International Peace Institute (2013) s. 3, Akande (2019)

6. Kilder

Litteratur

- Ago (1980) Ago, Roberto. *Addendum - Eighth report on State responsibility by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur the internationally wrongful act of the State, source of international responsibility (part 1)*. A/CN.4/318/Add.5-7. Geneve: 29. februar, 10. og 19. juni 1980. https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_318_add5_7.pdf
- Akande (2004) Akande, Dapo. «International Law Immunities and the International Criminal Court» *American Journal of International Law* årg. 98, nr. 3 (2004) s. 407-433. <https://doi.org/10.2307/3181639>
- Akande (2009) Akande, Dapo. «The legal nature of the Security Council referrals to the ICC and its impact on Al Bashir's immunities» *Journal of International Criminal Justice* årg. 7, nr. 2 (2009) s. 333-352. 2. <https://bpb-us-e2.wpmucdn.com/sites.uci.edu/dist/9/798/files/2012/11/Akande-Referrals-Immunities.pdf>
- Akande (2019) Akande, Dapo. «ICC Appeals Chamber Holds that Heads of State Have No Immunity Under Customary International Law Before International Tribunals» *EJIL: Talk!*, 6. mai 2019, <https://www.ejiltalk.org/icc-appeals-chamber-holds-that-heads-of-state-have-no-immunity-under-customary-international-law-before-international-tribunals/> Hentet: 15. desember 2025.
- Akande og Dias (2018) Akande, Dapo og Talita de Souza Dias. «Does the ICC Statute Remove Immunities of State Officials in National Proceedings? Some Observations from the Drafting History of Article 27(2) of the Rome Statute» *EJIL: Talk!*, 12. november 2018, <https://www.ejiltalk.org/does-the-icc-statute-remove-immunities-of-state-officials-in-national-proceedings-some-observations-from-the-drafting-history-of-article-272-of-the-rome-statute/> Hentet: 15. desember 2025.
- Aljazeera (2024) Aljazeera. «World reacts to ICC arrest warrants for Israel's Netanyahu, Gallant» *Aljazeera*, 21. november 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/11/21/world-reacts-to-icc-arrest-warrants-for-israels-netanyahu-gallant> Hentet 10. desember 2025.
- Ambos (2024) Ambos, Kai. *Treatise on international criminal law. Volume III: International criminal procedure*. 2. utgave, Oxford: Oxford University Press, 2024. <https://doi.org/10.1093/law/9780192868664.001.0001>
- Aust (2024) Aust, Helmut Philipp. «Article 51» i *The Charter of the United Nations: A Commentary*. Bruno Simma mfl. (red.), 4. utgave, New York: Oxford University Press, 2024, s. 1769-1820. <https://doi.org/10.1093/law/9780192864536.003.0067>
- Azaria (2025) Azaria, Danae (red.). *State Silence Across International Law: Meaning, Context, and Developments*. New York: Oxford University Press, 2025. <https://doi.org/10.1093/9780198912651.001.0001>
- Banaszewska (2015) Banaszewska, Dorota. «Lex specialis» i *Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]* (november 2015). <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-epil/9780199231690/law-9780199231690-e2171?d=%2F10.1093%2Flaw%3A-epil%2F9780199231690%2Flaw-9780199231690-e2171&p=emailAm2XpgGzn-muXk&print#:~:text=The%20maxim%20'lex%20specialis%20derogat%20legi%20generalis%20prevail%20is%20often%20far%20from%20clear> Hentet: 10. desember 2025.
- Basmat (2024) Basmat, Dmytro. «Putin may be permitted to attend second peace summit despite arrest warrant, Swiss president says» *The Kyiv Independent*, 17. juni 2024, <https://kyivindependent.com/putin-may-be-permitted-to-attend-second-peace-summit-despite-arrest-warrant-swiss-president-says/> Hentet 10. desember 2025.

- Baumann og Stigen (2018) Baumann, Elizabeth og Jo Stigen. *Internasjonal strafferett: En innføring*. Oslo: Gyldendal, 2018.
- Black's Law Dictionary, s.v. «force» Black's Law Dictionary, 9. utgave. Bryan A. Gardner (red.). St. Paul: Thomson Reuters, 2009.
- Blay (2010) Blay, Samuel K. N. «Territorial Integrity and Political Independence» i *Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]* (mars 2010). <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1116> Hentet: 10. desember 2025.
- Borgen (2020) Borgen, Christopher J. «Treaty Conflicts and Systemic Fragmentation» i *The Oxford Guide to Treaties*. Duncan B. Hollis (red.), 2. utgave, Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 432-456. <https://doi.org/10.1093/law/9780198848349.003.0019>
- Butchard (2020) Butchard, Patrick M. «Territorial integrity, political independence, and consent: the limitations of military assistance on request under the prohibition of force» *Journal on the Use of Force and International Law* årg. 7, nr. 1 (2020) s. 35-73. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4759531
- Cannizzaro og Palchetti (2011) Cannizzaro, Enzo og Paola Palchetti. «Ultra vires acts of international organizations» i *Research Handbook on the Law of International Organizations*. Jan Klabbbers og Åsa Wallendahl (red.), Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2011, s. 365-398. <https://doi.org/10.4337/9780857931290.00022>
- Cassese (2002) Cassese, Antonio. «From Nuremberg to Rome: International Military Tribunals to the International Criminal Court» i *The Rome Statute of the International Criminal Court: A commentary*. Antonio Cassese mfl. (red.), Oxford: Oxford University Press, 2002. <https://doi.org/10.1093/law/9780199243129.003.0001>
- Corten (2021) Corten, Olivier. *The Law Against War: The Prohibition on the Use of Force in Contemporary International Law*. 2. utgave, Oxford: Hart Publishing, 2021. <http://dx.doi.org/10.5040/9781509949021>
- Crawford (1999) Crawford, James. *Second report on State responsibility*. A/CN.4/498. New York/ Geneve: 17. mars, 30. april og 19. juli 1999. https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_498.pdf
- Danilenko (2002) Danilenko, Gennady M. «ICC Statute and Third States» i *The Rome Statute of the International Criminal Court: A commentary*. Antonio Cassese mfl. (red.), Oxford: Oxford University Press, 2002. <https://doi.org/10.1093/law/9780198298625.001.0001>
- de Wet (2020) de Wet, Erika. *Military Assistance on Request and the Use of Force*. New York: Oxford University Press, 2020. <https://doi.org/10.1093/law/9780198784401.001.0001>
- Den arabiske liga (2018) Den arabiske liga. *The League of Arab States' Observations on the Hashemite Kingdom of Jordan's appeal against the "Decision under article 87(7) of the Rome Statute on the non-compliance by Jordan with the request by the Court for the arrest and surrender [of] Omar Al-Bashir"*. ICC-02/05-01/09-367. Haag: 16. juli 2018. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2018_03714.PDF
- Dinstein (2011) Dinstein, Yoram. *War, aggression and self-defence*. 5. utgave, Cambridge: Cambridge University Press, 2011. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1017/CBO9780511920622>
- Dokument nr. 15: 1738 (2022-2023) «Skriftlig spørsmål fra Bjørnar Moxnes (R) til statsministeren». *Stortinget.no*, 27. mars 2023, <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=80757>

- Du Plessis og Gevers (2011) Du Plessis, Max og Chris Gevers. «The Obligation of African Union States to Implement ICC Arrest Warrants» *EJIL: Talk!*, 4. februar 2011, <https://www.ejiltalk.org/the-obligation-of-african-union-states-to-implement-icc-arrest-warrants/> Hentet: 15. desember 2025.
- Dörr (2019) Dörr, Oliver. «Use of force, Prohibition of» i *Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]* (august 2019). <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-epil/9780199231690/law-9780199231690-e427> Hentet: 1. desember 2025.
- Evans (2026) Evans, Gareth. «Spies, drones and blowtorches: How the US captured Maduro» *BBC*, 4. januar 2026, <https://www.bbc.com/news/articles/cdred61epg4o> Hentet 8. januar 2026.
- Ferguson (2017) Ferguson, Rhonda. *The Right to Food and the World Trade Organization's Rules on Agriculture*. Leiden: Brill | Nijhoff, 2017. https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1163/9789004345300_004
- Fitzmaurice (1957) Fitzmaurice, Gerald. «The law and procedure of the International Court of Justice 1951–4: Treaty interpretation and certain other treaty points» *British Yearbook of International Law* årg. 34, nr. 1 (1957) s. 203-293. <https://www.scribd.com/document/558983369/Fitzmaurice-Law-and-Procedure-of-the-ICJ-General-Principles-and-Sources>
- FNs generalforsamling, Sixth Committee (1974) (a) FNs generalforsamling. *Summary record of the 1478th meeting : 6th Committee, held at Headquarters, New York, Wednesday, 16 October 1974, General Assembly, 29th session. A/C.6/SR.1478*. New York: 16. oktober 1974. <https://digitallibrary.un.org/record/1628451?ln=fr&v=pdf>
- FNs generalforsamling, Sixth Committee (1974) (b) FNs generalforsamling. *Summary record of the 1483rd meeting : 6th Committee, held at Headquarters, New York, Wednesday, 23 October 1974, New York, General Assembly, 29th session. A/C.6/SR.1483*. New York: 23. oktober 1974. <https://digitallibrary.un.org/record/766650?ln=fr&v=pdf>
- FNs generalforsamling, Sixth Committee (1974) (c) FNs generalforsamling. *Summary record of the 1475th meeting : 6th Committee, held at Headquarters, New York, Monday, 14 October 1974, General Assembly, 29th session. A/C.6/SR.1475*. New York: 14. oktober 1974. <https://digitallibrary.un.org/record/1628639?ln=ar&v=pdf>
- FNs generalforsamling, Sixth Committee (2008) FNs generalforsamling. *Summary record of the 23rd meeting. A/C.6/63/SR.23*. New York: 21. november 2008. <https://docs.un.org/en/A/C.6/63/SR.23>
- Foakes (2014) Foakes, Joanne. *The position of Heads of State and senior officials in international law*. New York: Oxford University Press, 2014. <https://doi.org/10.1093/law/9780199640287.001.0001>
- Gaeta (2002) Gaeta, Paola. «Official Capacity and Immunities» i *The Rome Statute of the International Criminal Court: A commentary*. Antonio Cassese mfl. (red.), Oxford: Oxford University Press, 2002. <https://doi.org/10.1093/law/9780198298625.001.0001>
- Gazzini (2006) Gazzini, Tarcisio. *The Changing Rules on the Use of Force in International Law*. Manchester: Manchester University Press, 2006.
- Gill (1992) Gill, T.D. «The Forcible Protection, Affirmation and Exercise of Rights by States under Contemporary International Law» *Netherlands Yearbook of International Law* årg. 23, nr. 1 (1992) s. 105-173. <https://doi.org/10.1017/S0167676800002208>
- Gray (2018) Gray, Christine. *International Law and the Use of Force*. 4. utgave, New York: Oxford University Press, 2018.
- Green (2011) Green, James A. «Questioning the Peremptory Status of the Prohibition of the Use of Force» *Michigan Journal of International Law* årg. 32, nr. 2 (2011) s. 215-257. <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol32/iss2/1/>

- Green (2024) Green, James A. *Collective Self-Defence in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. <https://doi.org/10.1017/9781009406420>
- Greenwood (2011) Greenwood, Christopher. «Self-defence» i *Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]* (april 2011). <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-epil/9780199231690/law-9780199231690-e401> Hentet: 1. desember 2025.
- Hamilton (2023) Hamilton, Rebecca. «Ukraine's Push to Prosecute Aggression: Implications for Ukraine's Push to Prosecute Aggression: Implications for Immunity Ratione Personae and the Crime of Aggression» *Case Western Reserve Journal of Case Western Reserve Journal of International Law* årg. 55, nr. 1 (2023) s. 39-60. <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2648&context=jil>
- Hendell (2023) Hendell, Garri Benjamin. «The Use of Force by States Under International Law» *The Forge*, 30. august 2023, <https://theforge.defence.gov.au/article/use-force-states-under-international-law> Hentet: 15. desember 2025.
- Henderson (2018) Henderson, Christian. *The Use of Force and International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
- Higgins (1965) Higgins, Rosalyn. «The development of international law by the political organs of the United Nations» *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969)* årg. 59, nr. 1 (1965) s. 116-124. <http://www.jstor.org/stable/25657654>
- Holmboe (2025) Holmboe, Haakon. «L'État c'est moi» i *Store norske leksikon* (22. februar 2025). https://snl.no/L%C3%89tat_c'est_moi Hentet: 3. desember 2025.
- How does law protect in war?, s.v. «Intervention» How does law protect in war? International Committee of the Red Cross, Casebook (u.å.). https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/intervention Hentet: 15. desember 2025.
- ICC (u.å.) (a) [«Gaddafi Case»] ICC. «Gaddafi Case» *International Criminal Court*, u.å., <https://www.icc-cpi.int/libya/gaddafi> Hentet: 25. oktober 2025.
- ICC (u.å.) (b) [«Al Bashir Case»] ICC. «Al Bashir Case» *International Criminal Court*, u.å., <https://www.icc-cpi.int/darfur/albashir> Hentet: 25. oktober 2025.
- ICC (u.å.) (c) [«State of Palestine»] ICC. «State of Palestine» *International Criminal Court*, u.å., <https://www.icc-cpi.int/palestine> Hentet: 31. oktober 2025.
- ICC (u.å.) (d) [«Ukraine»] ICC. «Ukraine» *International Criminal Court*, u.å., <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine> Hentet: 31. oktober 2025.
- ICC (2020) ICC. *Understanding the International Criminal Court*. ICC-PIOS-BK-05-009/20. Haag: 2020. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/understanding-the-icc.pdf>
- ICC (2023) ICC. «Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova» *International Criminal Court*, 17. mars 2023, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and> Hentet: 24. januar 2025.
- ICC (2024) ICC. «Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant» *International Criminal Court*, 21. november 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>. Hentet: 24. januar 2025.

- ILC (1966) International Law Commission. «Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries» i *Yearbook of the International Law Commission 1966, Vol. II* (1966) s. 187-274. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_1_1966.pdf
- ILC (1983) International Law Commission. *Yearbook of the International Law Commission: Documents of the thirty-fifth session, Vol. II, Part One. A/CN.4/SER.A/1983/Add.I*. New York: desember 1983. https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1983_v2_p1.pdf
- ILC (2001) [RSIWA] International Law Commission. «Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries» i *Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session. A/56/10*, Geneve: 18. juli 2001, s. 31-143. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf
- ILC (2006) (a) International Law Commission. *Fragmentation of international law : difficulties arising from the diversification and expansion of international law : report of the Study Group of the International Law Commission / finalized by Martti Koskenniemi*. A/CN.4/L.682. Geneve: 13. april 2006. <https://digitallibrary.un.org/record/574810?v=pdf>
- ILC (2006) (b) International Law Commission. *Fragmentation of international law: difficulties arising from the diversification and expansion of international law: report of the Study Group of the International Law Commission. A/CN.4/L.702*. Geneve: 18. juli 2006. https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l702.pdf
- ILC (2022) (b) International Law Commission. «Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens), with commentaries» i *Report of the International Law Commission, Seventy-third session (18 April–3 June and 4 July–5 August 2022). A/77/10*, Geneve: 2022, s. 11-89. https://legal.un.org/ilc/reports/2022/english/a_77_10_advance.pdf
- Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia (2009) Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. *Report, volume II*. September 2009. https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf
- International Peace Institute (2013) International Peace Institute. *The Relationship between the ICC and the Security Council: Challenges and Opportunities*. New York: mars 2013. https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/ipi_e_pub_relationship_bet_icc_and_sc_2_.pdf
- Jackson (1945) Jackson, Robert H. «Report to the President by Mr Justice Jackson, June 6, 1945» *US Department of State, United States Representative to the International Conference on Military Trials* (offentliggjort februar 1949). <https://avalon.law.yale.edu/imt/jack08.asp> Hentet 12. januar 2026.
- Jay og Killingsworth (2024) Jay, Zoë og Matt Killingsworth. «To Arrest or Not Arrest? South Africa, the International Criminal Court, and New Frameworks for Assessing Noncompliance» *International Studies Quarterly* årg. 68, nr. 2 (2024) s. 1-13. <https://academic.oup.com/isq/article/68/2/sqae005/7628801>
- Jenks (1953) Jenks, Wilfred. «The Conflict of Law-making Treaties» *British Yearbook of International Law* årg. 30, nr. 1 (1953) s. 401-454.
- Jennings og Watts (2008) Jennings, Sir Robert og Arthur Watts (red.) *Oppenheim's International Law: Volume 1 Peace*. 9. utgave, New York: Oxford University Press, 2008. <https://doi.org/10.1093/law/9780582302457.002.0003>

- Kawai (2021) Kawai, Keiichiro. «Who enforces an arrest warrant of the International Criminal Court? An assessment of the ICC Appeals Chamber's surrogation of jurisdiction theory from the perspective of international organizations law» *Journal of International Criminal Justice* årg. 19, nr. 3 (2021) s. 543-564. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqab063>
- Kiyani (2013) Kiyani, Asad G. «Al-Bashir & the ICC: The Problem of Head of State Immunity» *Chinese Journal of International Law* årg. 12, nr. 3 (2013) s. 467-508. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmt035>
- Klabbers (2008) Klabbers, Jan. *Treaty Conflict and the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1017/CBO9780511626456>
- Kolb (2018) Kolb, Robert. *International Law on the Maintenance of Peace*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2018. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.4337/9781788112154>
- Kravik, Johansen og Hjort (2023) Kravik, Andreas Motzfeldt, Stian Øby Johansen og Audun Lunnan Hjort. *Folkerettslig metode*. Oslo: Universitetsforlaget, 2023.
- Kreß og Prost (2016) (a) Kreß, Claus og Kimberly Prost. «Article 89: Surrender of persons to the Court» i *Rome Statute of the International Criminal Court*. Otto Triffterer og Kai Ambos (red.), München: C. H. Beck oHG, 2016, s. 2046-2059. <https://www.legal-tools.org/doc/040751/pdf>
https://www.department-ambos.uni-goettingen.de/data/documents/Veroeffentlichungen/Triffterer_Ambos_Rome_Statute_Commentary_3rd_ed_2016.pdf
- Leiss og Paulus (2024) Leiss, Johann Ruben og Andreas Paulus. «Article 103» i *The Charter of the United Nations: A Commentary*. Bruno Simma mfl. (red.), 4. utgave, New York: Oxford University Press, 2024, s. 2743-2782. <https://doi.org/10.1093/law/9780192864536.003.0124>
- Lepard (2010) Lepard, Brian D. *Customary International Law: A New Theory with Practical Applications*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1017/CBO9780511804717>
- Leraand, Tsakos og Skatvik (2025) Leraand, Dag, Alexandros Tsakos og Frida Skatvik. «Omar al-Bashir» i *Store norske leksikon* (24. februar 2025). https://snl.no/Omar_al-Bashir Hentet: 1. desember 2025.
- Linderfalk (2022) Linderfalk, Ulf. «Neither Fish, Nor Fowl: A New Way to a Fuller Understanding of the *lex specialis* Principle» *International Community Law Review* årg. 25, nr. 5 (2022) s. 426-455. <https://doi.org/10.1163/18719732-bja10097>
- Lister (2024) Lister, Tim. «Netanyahu arrest warrant tests Western commitment to international law» *CNN World*, 4. desember 2024, <https://edition.cnn.com/2024/12/04/middle-east/icc-arrest-warrants-putin-netanyahu-analysis-intl> Hentet: 10. desember 2025.
- Liu (2012) Liu, Daqun. «Has non-immunity for Heads of States become a rule of customary international law?» i *State Sovereignty and International Criminal Law*. Morten Bergsmo og Yan Ling (red.), Beijing: Torkel Opsahl Academic EPublisher, 2012, s. 55-73. https://www.fichl.org/fileadmin/fichl/documents/FICHL_15_Web.pdf
- Liu (2024) Liu, Yunqing. «Revisiting the Customary International Law Avenue: Immunity of State Officials of Non-Party States in the Enforcement Proceedings of the International Criminal Court» *Chinese Journal of International Law* årg. 23, nr. 1 (2024) s. 123-149. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmae011>

- Marxsen (2025) Marxsen, Christian. «Armed attack» i *Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]* (mai 2025). <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law/epil/9780199231690/law-9780199231690-e241> Hentet: 15. desember 2025.
- McInnes (2025) McInnes, Kate. «The Strongman's Clause: Article 23(5), the Rules-Based International Order, and the Ukraine Tribunal's Troubling Precedent» *Opinio Juris*, 15. mars 2025, <https://opiniojuris.org/2022/03/15/why-creating-a-special-tribunal-for-aggression-against-ukraine-is-the-best-available-option-a-reply-to-kevin-jon-heller-and-other-critics/> Hentet: 15. desember 2025.
- Merkouris (2020) Merkouris, Panos. «Principle of Systemic Integration» i *Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]* (august 2020). <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e2866.013.2866/law-mpeipro-e2866> Hentet: 10. desember 2025.
- Milanovic (2009) Milanovic, Marko. «Norm conflict in international law: whither human rights?» *Duke Journal of Comparative and International Law* årg. 20, nr. 69 (2009) s. 69-131. <https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1054&context=djcil>
- Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2025) Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. «Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine» *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*, 25. juni 2025, <https://mfa.gov.ua/en/special-tribunal-crime-aggression-against-ukraine> Hentet: 6. desember 2025.
- Nilsen (2026) Nilsen, Ida Madeleine. *Sittende statslederes skjold mot straffeforfølgning for internasjonale kjerneforbrytelser. Folkerettslige rammer for Norges eventuelle gjennomføring av en arrestordre fra Den internasjonale straffedomstolen (ICC) på en fremmed sittende statsleder*. [masteroppgave] (vil bli tilgjengelig i Nasjonalt vitenarkiv), 2026.
- Nolte (2024) Nolte, Georg. «Article 2 (7)*», i *The Charter of the United Nations: A Commentary*. Bruno Simma mfl. (red.), 4. utgave, New York: Oxford University Press, 2024, s. 421-456. <https://doi.org/10.1093/law/9780192864536.003.0013>
- O'Connell (2013) O'Connell, Mary Ellen. «The Prohibition of the Use of Force» i *Research Handbook on International Conflict and Security Law*. Nigel D. White og Christian Henderson (red.), Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013, s. 89-119. https://scholarship.law.nd.edu/book_chapters/59/
- O'Connell (2014) O'Connell, Mary Ellen. «The True Meaning of Force» *AJIL Unbound* årg. 108, nr. 1 (2014) s. 141-144. <https://doi.org/10.1017/S2398772300002038>
- Odermatt (2017) Odermatt, Jed. «The development of customary international law by international organizations» *International and Comparative Law Quarterly* årg. 66, nr. 2 (2017) s. 491-511. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1017/S0020589317000112>
- Orakhelashvili (2015) Orakhelashvili, Alexander. «Changing *Jus Cogens* Through State Practice? The Case of the Prohibition of the Use of Force and its Exceptions» i *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Marc Weller (red.), New York: Oxford University Press, 2015, s. 157-175. <https://doi.org/10.1093/law/9780199673049.003.0008>
- Osieke (1983) Osieke, Ebere. «The Legal Validity of Ultra Vires Decisions of International Organizations» *American Journal of International Law* årg. 77, nr. 2 (1983) s. 239-256. <https://doi.org/10.2307/2200852>
- Pauwelyn (2003) Pauwelyn, Joost. *Conflict of Norms in Public International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. <https://mgnyunt.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/12/cambridge-studies-in-international-and-comparative-law-joost-pauwelyn-conflict-of-norms-in-public-international-law.pdf>

- Pobjie (2024) Pobjie, Erin. *Prohibited Force: The Meaning of 'Use of Force' in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. <https://doi.org/10.1017/9781009022897>
- Politidirektoratet (2025) Politidirektoratet. «Politiet innfører generell bevæpning fra 1. juli» *Politiet.no*, 1. juli 2025, <https://www.politiet.no/nyheter-og-presse/politidirektoratet/nyhet/2025-07-01/politiet-innforer-generell-bevaepning-fra-1-juli> Hentet: 15. desember 2025.
- Ramsden og Chung (2015) Ramsden, Michael og Cecilia Chung. «Reasonable grounds to believe': An unreasonably unclear evidentiary threshold in the ICC Statute» *Journal of International Criminal Justice* årg. 13, nr. 3 (2015) s. 555-577. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqv022>
- Ranganathan (2014) Ranganathan, Surabhi. *Strategically Created Treaty Conflicts and the Politics of International Law*. Cambridge: University of Cambridge, 2014. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107338005>
- Rastan (2008) Rastan, Rod. «The responsibility to enforce - Connecting justice with unity» i *The emerging practice of the International Criminal Court*. Carsten Stahn og Göran Sluiter (red.), Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008, s. 163-182. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1163/ej.9789004166554.i-774.53>
- Regjeringen (2024) Regjeringen. «Uttalelse fra utenriksminister Espen Barth Eide om arrestordre utstedt av ICC» *Regjeringen.no*, 21. november 2024, <https://www.regjeringen.no/no/aktu-elt/uttalelse-fra-utenriksminister-espen-barth-eide-om-arrestordre-utstedt-av-icc/id3075956/> Hentet: 30. juni 2025.
- Ruud og Ulfstein (2023) Ruud, Morten og Geir Ulfstein. *Innføring i folkerett*. 6. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2023.
- Ruys (2014) Ruys, Tom. «The Meaning of "Force" and the Boundaries of the Jus ad Bellum: Are "Minimal" Uses of Force Excluded from UN Charter Article 2(4)?» *American Journal of International Law* årg. 108, nr. 2 (2014) s. 159-210. <https://doi.org/10.5305/amerjintlaw.108.2.0159>
- Schabas (2016) Schabas, William A. *The International Criminal Court: A commentary on the Rome Statute*. 2. utgave, New York: Oxford University Press, 2016. <https://doi.org/10.1093/law/9780198739777.001.0001>
- Schwöbel-Patel (2020) Schwöbel-Patel, Christine. «The Core Crimes of International Criminal Law» i *The Oxford Handbook of International Criminal Law*. Kevin Jon Heller mfl. (red.), New York: Oxford University Press, 2020, s. 768-790. <https://doi.org/10.1093/law/9780198825203.003.0034>
- Shaw (2021) Shaw, Malcolm N. *International law*. 9. utgave, Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
- Simma og Pulkowski (2006) Simma, Bruno og Dirk Pulkowski. «Of Planets and the Universe: Self-contained Regimes in International Law» *European Journal of International Law* årg. 17, nr. 3 (2006) s. 483-529. <https://doi.org/10.1093/ejil/chl015>
- Takacs (2025) Takacs, Izolda. «An Apologia for *Jus Cogens*: Demarcation Criteria for Peremptory Norms – Review and Marginalia on the 2022 UN Draft Conclusions» *Social Science Research Network*, 13. juni 2025, <https://ssrn.com/abstract=5291034> Hentet: 12. januar 2026.
- Tams (2024) Tams, Christian. «Article 2 (4)» i *The Charter of the United Nations: A Commentary*. Bruno Simma mfl. (red.), 4. utgave, New York: Oxford University Press, 2024, s. 289-366. <https://doi.org/10.1093/law/9780192864536.003.0010>
- Tan (2019) Tan, Yudan. *The Rome Statute as Evidence of Customary International Law*. Leiden: Universiteit Leiden, 2019. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item:2978427/view>

The Sierra Leone Web (2003)	The Sierra Leone Web. «Sierra Leone News» <i>The Sierra Leone Web</i> , juni 2003, https://www.sierra-leone.org/Archives/slnews0603.html Hentet 6. desember 2025.
Thirlway (2019)	Thirlway, Hugh. <i>The Sources of International Law</i> . 2. utgave, New York: Oxford University Press, 2019. https://doi.org/10.1093/law/9780198841814.003.0003
Tladi (2024)	Tladi, Dire. «Ius cogens» i <i>Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]</i> (februar 2024). https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1437 Hentet: 11. desember 2025.
Triffterer og Burchard (2016)	Triffterer, Otto og Christoph Burchard. «Article 27: Irrelevance of official capacity» i <i>Rome Statute of the International Criminal Court</i> . Otto Triffterer og Kai Ambos (red.), München: C. H. Beck oHG, 2016, s. 1037-1056. https://www.department-ambos.uni-goettingen.de/data/documents/Veroeffentlichungen/Triffterer_Ambos_Rome_Statute_Commentary_3rd_ed_2016.pdf
Wardle (2011)	Wardle, Phillip. «The Survival of Head of State Immunity at the International Criminal Court» <i>Australian International Law Journal</i> årg. 18, nr. 1 (2011) s. 181-205. https://classic.austlii.edu.au/au/journals/AUIntLawJl/2011/9.pdf
Watts (1994)	Watts, Arthur. «The Legal Position in International Law of Heads of States, Heads of Governments and Foreign Ministers (Volume 247)» <i>The Hague Academy Collected Courses Online</i> (1994). https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1163/1875-8096_pplrdc_A9789041100795_01
Williams og Sherif (2009)	Williams, Sarah og Lena Sherif. «The Arrest Warrant for President Al-Bashir: Immunities of Incumbent Heads of State and the International Criminal Court» <i>Journal of Conflict & Security Law</i> årg. 14, nr. 1 (2009) s. 71-92. http://www.jstor.org/stable/26294668
Wood (u.å.)	Wood, Michael. «Non-Intervention (Non-interference in domestic affairs)» <i>Princeton University</i> , u.å., https://pesd.princeton.edu/node/551#:~:text=In%20international%20law%2C%20the%20principle,Article%202.4%20of%20the%20Charter Hentet: 15. desember 2025.
Wood (2015)	Wood, Michael. <i>Third report on identification of customary international law</i> . A/CN.4/682. Geneve: 27. mars 2015. https://digitallibrary.un.org/record/803110?v=pdf#files
Wood og Sender (2020)	Wood, Michael og Omri Sender. «State Practice» i <i>Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL]</i> (desember 2020). https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1107 Hentet: 11. desember 2025.
Østberg og Tønnesson (2025)	Østberg, Kai Peter, og Kåre Tønnesson. «Den franske revolusjon» i <i>Store norske leksikon</i> (22. september 2025). https://snl.no/den_franske_revolusjon Hentet: 3. desember 2025.

Traktater

FN-pakten	<i>Charter of the United Nations</i> , San Francisco 26 June 1945
ICAO	<i>Convention on International Civil Aviation</i> , Chicago 7 December 1944
Roma-vedtektene	<i>Rome Statute of the International Criminal Court</i> , Rome 17 July 1998
VCLT	<i>The Vienna Convention on the Law of Treaties</i> , Vienna 23 May 1969

Praksis fra ICC

<i>The Prosecutor v. Al-Bashir</i> , PTC I (2009)	<i>The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir</i> ("Omar Al Bashir"). Pre-Trial Chamber I. «Warrant of Arrest for Omar Hassan Ahmad Al-Bashir», 4. mars 2009 (ICC-02/05-01/09-1). https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2009_01514.PDF
<i>The Prosecutor v. Al-Bashir</i> , PTC I (2010)	<i>The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir</i> ("Omar Al Bashir"). Pre-Trial Chamber I. «Second Warrant of Arrest for Omar Hassan Ahmad Al-Bashir», 12. juli 2010 (ICC-02/05-01/09-95). https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2010_04825.PDF
<i>The Prosecutor v. Muammar Mohammed Abu Minyar Gaddafi</i> (2011)	<i>The Prosecutor v. Muammar Mohammed Abu Minyar Gaddafi</i> . Pre-Trial Chamber I. «Warrant of Arrest for Muammar Mohammed Abu Minyar Gaddafi», 27. juni 2011 (ICC-01/11-13). https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2011_08500.PDF
<i>The Prosecutor v. Al-Bashir</i> , PTC II (2017) [Sør-Afrika-avgjørelsen]	<i>The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir</i> . Pre-Trial Chamber II. «Decision under article 87(7) of the Rome Statute on the non-compliance by South Africa with the request by the Court for the arrest and surrender of Omar Al-Bashir», 6. juli 2017 (ICC-02/05-01/09-302). https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2017_04402.PDF
<i>The Prosecutor v. Al-Bashir</i> , Appeals Chamber (2019) [Joint Concurring Opinion]	<i>The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir</i> . Appeals Chamber. «Joint Concurring Opinion of Judges Eboe-Osui, Morrison, Hofmański and Bossa», 6. mai 2019 (ICC-02/05-01/09-397-Anx1). https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/05-01/09-397-anx1

Praksis fra andre internasjonale straffedomstoler

JUGOSLAVIA-TRIBUNALET

<i>Prosecutor v. Anto Furundzija</i> (1998)	<i>Prosecutor v. Anto Furundzija</i> . Trial Chamber. «Judgement», 10. desember 1998. https://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/
---	---

NÜRNBERG-TRIBUNALET

Nürnberg-tribunalet (1946)	<i>The Trial of German Major War Criminals. Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg, Germany, Part 22 (22nd August, 1946 to 1st October, 1946)</i> . International Military Tribunal. «Judgment of 1 October 1946», 1. oktober 1946. https://www.legal-tools.org/doc/45f18e/pdf/
----------------------------	--

Praksis fra PCIJ og ICJ

Frankrike v. Tyrkia (1927)	<i>The Case of the S.S. Lotus</i> , Permanent Court of International Justice, Judgment, 7. september 1927.
Storbritannia og Nord-Irland v. Albania (1949)	<i>Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania)</i> , International Court of Justice, Judgment, 9. april 1949.
Portugal v. India (1957)	<i>Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India)</i> , International Court of Justice, Judgment, 26. november 1957.
Tyskland v. Danmark og Nederland (1969) [Nordsjø-saken]	<i>North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands)</i> , International Court of Justice, Judgment, 20. februar 1969.

USA v. Iran (1980)	<i>United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran)</i> , International Court of Justice, Judgment, 24. mai 1980.
Nicaragua v. USA (1986)	<i>Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)</i> , International Court of Justice, Judgment, 27. juni 1986.
ICJ (1996)	<i>Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons</i> , International Court of Justice, Advisory Opinion, 8. juli 1996.
Iran v. USA (1996)	<i>Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)</i> , International Court of Justice, Judgment, 12. desember 1996.
Spania v. Canada (1998) [Judge Torres-Bernárdez, Dissenting Opinion]	<i>Fisheries Jurisdiction (Spain v. Canada)</i> , International Court of Justice, Dissenting Opinion of Judge Torres-Bernárdez, 4. desember 1998.
Iran v. USA (2003)	<i>Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)</i> , International Court of Justice, Judgment, 6. november 1996.
Den demokratiske republikken Kongo v. Uganda (2005)	<i>Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)</i> , International Court of Justice, Judgment, 19. desember 2005.
Malaysia v. Singapore (2008)	<i>Sovereignty over Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks and South Ledge (Malaysia/Singapore)</i> , International Court of Justice, Judgment, 23. mai 2008.
Tyskland v. Italia (2012)	<i>Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)</i> , International Court of Justice, Judgment, 3. februar 2012.
Costa Rica v. Nicaragua (2015) [Judge Robinson, Separate Opinion]	<i>Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua)</i> , International Court of Justice, Separate Opinion of Judge Robinson, 16. desember 2015.
ICJ (2025)	<i>Obligations of States in respect of Climate Change</i> , International Court of Justice, Advisory Opinion, 23. juli 2025.

Resolusjoner

Institute of International Law (1975)	Institute of International Law. <i>The Intertemporal Problem in Public International Law</i> . (11. august 1975). https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1975_wies_01_en.pdf
FNs sikkerhetsråd (2005) (a)	FNs sikkerhetsråd (United Nations Security Council). <i>Resolution 1593 (2005)</i> . S/RES/1593. (31. mars 2005). https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/N0529273.pdf
Institute of International Law (2007)	Institute of International Law. <i>Present Problems of the Use of Armed Force in International Law</i> . (27. oktober 2007). https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/2007_san_02_en.pdf
FNs sikkerhetsråd (2011)	FNs sikkerhetsråd (United Nations Security Council). <i>Resolution 1970 (2011)</i> . S/RES/1970. (26. februar 2011). https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/1970Eng.pdf

Norske lover og forskrifter

1975	Lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrytere m.v. [utleveringsloven]
1981	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
1995	Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)
2001	Lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) [gjennomføringsloven]
2015	Forskrift 2. juli 2015 nr. 1088 om våpeninstruks for politiet

Norske forarbeider

Innst. O. nr. 125 (2000-2001)	<i>Innstilling fra utenrikskomiteen om lov om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene)</i>
Ot.prp. nr. 95 (2000-2001)	<i>Om lov om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene)</i>
Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)	<i>Om lov om straff (straffeloven)</i>

Stortingets utredningsseksjon yter faglig bistand til representanter, partigrupper og komiteer i Stortinget basert på spørsmål fra den enkelte oppdragsgiver.

Seksjonen publiserer også egeninitierte notater som gjøres allment tilgjengelig. Enkelte av notatene er utarbeidet av eksterne fagpersoner og forskningsmiljøer på oppdrag fra Stortingets utredningsseksjon.

SISTE UTGIVELSER:

- 01/25 *Om Norges Banks uavhengighet*
- 04/24 *Regjeringens konsultasjoner med Stortinget i utenrikssaker – En rettslig plikt?*
- 03/24 *Lobbyregister i europeiske land*
- 02/24 *Mistillitsforslag, kabinettsspørsmål og kritikkforslag – En oppdatert oversikt 1945–2024*
- 01/24 *Arrestasjon og integrasjon – Rettferdig rettergang som avslagsgrunn for europeisk arrestordre*
- 01/23 *Omgjøring av ugyldige konsesjoner – Særlig om betydningen av konsesjonærens innrettelse*
- 02/22 *Regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget. Særlig om regjeringens plikt til å gi Stortinget «nødvendige» opplysninger om EØS-rett ved fremleggelsen av lovsaker*
- 01/22 *Domstolsprøving i klima- og miljø saker - Om betydningen av Stortingets involvering*
- 02/21 *Innsatsfordelingsforordningen - om gjennomføring i norsk rett og privates søksmålsadgang*
- 01/21 *EØS-rettslige krav til miljøtilstanden i kystvann. Om vanddirektivets betydning for fiskeoppdrett i sjø*
- 01/20 *Det arktiske parlamentarikersamarbeidet*
- 02/19 *Fra Brussel til Bastøy. Om EØS-rettens krav til den nasjonale strafferetten*
- 01/19 *Om representantforslag i Stortinget*
- 04/18 *Om «krig» i Grunnloven § 26*
- 03/18 *Grenseløse helsetjenester*
- 02/18 *Internasjonal investeringsrett. En innføring i rettssystemet og en analyse av voldgiftspraksis fra 2016*
- 01/18 *Mistillitsforslag, kabinettsspørsmål og kritikkforslag – en oversikt*
- 03/17 *Om Norges tilknytning til EUs finansbyråder*
- 02/17 *Fengselsstraff på livstid*
- 01/17 *Norske myndigheters fullbyrdelse av en europeisk arrestordre*
- 02/16 *Gjemt, men ikke glemt. Avveining mellom personvern og informasjonsfrihet ved avindeksering av lovlig publiserte personopplysninger*
- 01/16 *Regjeringskonferansene: Utenfor Stortingets rekkevidde?*
- 03/15 *Innføring av nye, kostbare legemidler og metoder – systemer i utvalgte land*
- 02/15 *Støtteordninger og skattefordeler for barnefamilier – dagens regelverk og historisk utvikling*
- 01/15 *Om den EØS-rettslige adgangen til å kjøpekraftsjustere trygdeytelser*
- 02/14 *Konsesjonssystemet for markeds plasser for finansielle instrumenter*
- 01/14 *Mistillitsforslag, kabinettsspørsmål og kritikkforslag – en oversikt*
- 06/13 *Om stortingsforlik*
- 05/13 *Dokumentinnsyn hos EU-kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan*
- 04/13 *Statistikk om Stortinget*
- 03/13 *Endringer i Stortingets forretningsorden 1945–2013*
- 02/13 *Stemmerettsjubileet 2013: Kampen for kvinners stemmerett*
- 01/13 *Lokale tilknytningskrav og EØS-avtalens regler om de fire friheter*
- 04/12 *Uavhengige finanspolitiske råd i andre land – relevans for Norge?*
- 03/12 *Bruker Norge mye eller lite til helseformål sammenlignet med andre land?*
- 02/12 *EØS-avtalens statsstøtteregler – muligheten til å benytte skatte- og avgiftsregler som miljøpolitisk virkemiddel*
- 01/12 *Bevissspørsmål ved EU-domstolens prøving av proporsjonalitetsprinsippet*
- 04/11 *Kravet om et grenseoverskridende element*
- 03/11 *Økonomiske og administrative lovgivningshensyn i EØS-retten – nasjonale myndigheters handlefrihet på det indre marked*
- 02/11 *Norges nordlige og arktiske ressurser*
- 01/11 *Anna Rogstad – første kvinne på Stortinget i 1911*
- 03/10 *Grunnloven § 93 og unntaket for «lite inngripende» myndighetsoverføring*

